

ΣΙΓΚΜΟΥΝΤ ΦΡΟΪΝΤ

Η «ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ» ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΝΕΥΡΙΚΟΤΗΤΑ¹

Στὴν προσφάτως δημοσιευμένη του Σεξουαλικὴ Ἠθικὴ [Ethik] ὁ Φὸν Έρενφελς προβαίνει στὴν διάκριση μεταξὺ τῆς «φυσικῆς» καὶ τῆς «πολιτισμικῆς» σεξουαλικῆς ἠθικῆς [Moral].² Ὡς φυσικὴ σεξουαλικὴ ἠθικὴ ὀφείλει νὰ ἐκληφθεῖ ἐκείνη ὑπὸ τὴν κυριαρχία τῆς ὁποίας ἓνα ἀνθρώπινο γένος καταφέρνει νὰ διατηρεῖται σταθερὰ σὲ ὑγεία καὶ βιωσιμότητα· ὡς πολιτισμικὴ ἐκείνη ἢ τήρηση τῆς ὁποίας ὠθεῖ τοὺς ἀνθρώπους κυρίως σὲ ἐντατικὴ καὶ παραγωγικὴ πολιτισμικὴ ἐργασία. Αὐτὴ ἢ ἀντίθεση ἐξηγεῖται καλύτερα μέσῳ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῆς ἰδιοσυστασιακῆς καὶ τῆς πολιτισμικῆς ἰδιοκτησίας ἐνὸς λαοῦ. Καθὼς παραπέμπω —γιὰ τὴν περαιτέρω ἀνάδειξη τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ συλλογισμοῦ—

¹. [Έδημοσιεύθη στὸ *Sexual-Probleme*, 4[3](1908), σσ. 107-129].

². [Christian von Ehrenfels, *Sexualethik*, (Σεξουαλικὴ ἠθικὴ), στὸ *Grenzfragen des Nerven- und Seelenlebens*, 56(1907). Ὁ Αὐστριακὸς Φὸν Έρενφελς (1859-1932) ἦταν καθηγητὴς φιλοσοφίας στὸ γερμανικὸ Πανεπιστήμιο Κάρολος-Φερδινάρδος τῆς Πράγας].

στο σύγγραμμα του Φόν Έρενφελς επιδιώκω να προβάλω έξ αὐτοῦ μόνον ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα οὕτως ὥστε νὰ ἀκολουθήσει καὶ ἡ δική μου συνεισφορά.

Εἶναι πολὺ πιθανὴ ἡ ὑπόθεση ὅτι ὑπὸ τὴν κυριαρχία μιᾶς πολιτισμικῆς σεξουαλικῆς ἠθικῆς ἡ ὑγεία καὶ ἡ βιωσιμότητα τῶν μεμονωμένων ἀτόμων δύνανται νὰ ὑποστοῦν ἐπιβλαβεῖς ἐπιδράσεις, καὶ ὅτι ἐν τέλει αὕτη ἡ ζημία τῶν ἀτόμων ἀγγίζει —ἐξ αἰτίας τῶν ἐπιβαλλομένων σὲ αὐτοὺς θυσιῶν— ἕναν τόσο ὑψηλὸ βαθμὸ, ὥστε μέσω τῆς παρέκκλισης αὐτῆς νὰ τίθεται σὲ κίνδυνο καὶ ὁ τελικὸς πολιτισμικὸς σκοπός. Ὁ Φόν Έρενφελς ἀνιχνεύει πράγματι μία σειρά ζημιῶν στὴν κυριαρχοῦσα ἐντὸς τῆς τωρινῆς δυτικῆς κοινωνίας μας σεξουαλικὴ ἠθικὴ, γιὰ τὶς ὁποῖες εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τὴν ἐκλάβει [τὴν σεξουαλικὴ ἠθικὴ] ὡς ὑπεύθυνη καὶ —παρ' ὄλο πού ἀναγνωρίζει πλήρως τὴν μεγάλη της καταλληλότητα γιὰ τὴν προαγωγή τοῦ πολιτισμοῦ— καταλήγει στὴν καταδίκη της καθότι χρεῖται μεταρρύθμισης. Χαρακτηριστικὸ τῆς πολιτισμικῆς σεξουαλικῆς ἠθικῆς ἡ ὁποία μᾶς κυριαρχεῖ εἶναι [βάσει τοῦ Έρενφελς] ἡ μετάδοση θηλυκῶν ἀπαιτήσεων στὸν γενετήσιο βίον τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἡ ἀποδοκιμασία οἰασδήποτε σεξουαλικῆς συναναστροφῆς πλὴν τῆς συζυγικῆς-μονογαμικῆς. Ἡ ἀναγνώριση τῆς ἐκ φύσεως ὑφισταμένης διαφορετικότητας τῶν φύλων ὀδηγεῖ βέβαια [βάσει τοῦ Έρενφελς] κατ' ἀνάγκην στὴν ὀλιγώε τερο αὐστηρὴ τιμωρία τῶν παραπτωμάτων τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἐπομένως γίνεται ἀνεκτὴ γιὰ τὸν ἄνδρα πράγματι μία διττὴ ἠθικὴ. Μία κοινωνία ὅμως ἡ ὁποία ἐπιτρέπει τρόπον τινὰ αὐτὴν τὴν διττὴ ἠθικὴ δὲν μπορεῖ —στὸ ἐπίπεδο τῆς «φιλαληθείας, εἰλικρινείας καὶ ἀνθρωπισμοῦ»³— νὰ ὑπερβεῖ ἕνα συγκεκριμένο καὶ στενῶς τεθὲν ὄριο· εἶναι ἀναγκασμένη

³. *Sexualethik*, σ. 32 κ.έ.

νά ώθει τὰ μέλη της πρὸς τὴν ἐπικάλυψη τῆς ἀληθείας, τὴν ὠραιοποίηση, τὴν αὐτεξαπάτηση καθὼς καὶ τὴν ἐξαπάτηση τῶν ἄλλων. Ἀκόμη πιὸ ἐπιβλαβεῖς εἶναι οἱ ἐπιδράσεις τῆς πολιτισμικῆς σεξουαλικῆς ἠθικῆς ὅταν καταλύει —μέσω τῆς ἐξύμνησης τῆς μονογαμίας— παντελῶς τὸν παράγοντα τῆς ἀνδρικῆς ἐκλογῆς, μὲ τὴν συμβολὴ τοῦ ὁποίου καὶ μόνο δύναται [βάσει τοῦ Ἔρενφελς] νὰ ἐπέλθει μία βελτίωση τῆς ιδιοσυστασίας, καθὼς ἡ ζωτικὴ ἐκλογὴ καταπιέζεται στοὺς πολιτισμένους λαοὺς ἕως τοῦ ἐλαχίστου δυνατοῦ μέσω τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῆς ὑγιεινῆς.⁴

Μεταξὺ τῶν καταλογιστέων στὴν πολιτισμικὴ ἠθικὴ ζῆσιμιῶν ἔρχεται νὰ διαπιστώσει ὁ γιατρὸς τὴν ἀπουσία μιᾶς, ἢ σημασίας τῆς ὁποίας χρειάζεται νὰ συζητηθεῖ διεξοδικὰ ἐν προκειμένῳ. Ἐννοῶ τὴν ἀναγομένη σὲ ἐκείνη [τὴν πολιτισμικὴ σεξουαλικὴ ἠθικὴ] ἐνίσχυση τῆς σύγχρονης, δηλαδὴ τῆς ραγδαίως ἐξαπλωμένης στὴν τωρινὴ μας κοινωνία, νευρικότητας [Nervosität]. Συμβαίνει ἕνας νευρικῶς ἀσθενὴς νὰ ἐφιστᾶ ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν προσοχὴ τοῦ γιατροῦ στὴν παρατηρητέα κατὰ τὴν πρόκληση τῆς πάθησης ἀντίθεση μεταξὺ τῆς ιδιοσυστασίας καὶ τῆς πολιτισμικῆς ἀπαίτησης, ἐκφράζοντας τὰ ἑξῆς: «Ἐμεῖς στὴν οἰκογένειά μας γίναμε ὅλοι νευρικοί, ἐπειδὴ θέλαμε νὰ εἴμαστε κάτι καλύτερο ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο —σύμφωνα μὲ τὴν καταγωγὴ μας— μπορούμε νὰ εἴμαστε». Ἐπίσης, ὁ γιατρὸς ὀδηγεῖται συχνὰ μέσω τῆς παρατήρησης στὸν συλλογισμό ὅτι σὲ νευρικότητα περιπίπτουν ἰδίως οἱ ἀπὸν γονοὶ τῶν πατέρων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι —προερχόμενοι ἀπὸ ἀπλὲς καὶ ὑγιεῖς συνθῆκες τῆς ὑπαίθρου, ἀπόγονοι ἀξέστων ἀλλὰ κραταιῶν οἰκογενειῶν— καταφθάνουν στὴν μεγαλοῦσα πολὴ ὡς κατακτητὲς καὶ ἀφήνουν τὰ παιδιὰ τους νὰ ἀνέλ-

⁴. Αὐτόθι, σ. 35.

θουν ἐντὸς ἐνὸς συντόμου χρονικοῦ διαστήματος σὲ ἓνα ὑψηλὸ πολιτισμικὸ ἐπίπεδο. Κυρίως ὅμως ἔχουν διακηρύξει οἱ ἴδιοι οἱ γιατροὶ τῶν νεύρων μεγαλοφώνως τὴν σχέση τῆς «ἐξαπλουμένης νευρικότητος» μὲ τὸν σύγχρονο πολιτισμικὸ βίον. Ποῦ ἀκριβῶς ἀναζητοῦν τὴν αἰτιολογία αὐτῆς τῆς ἐξάρτησης θὰ ἐκτεθεῖ κατωτέρω, μέσῳ μερικῶν ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν τοποθετήσεων ἐξόχων παρατηρητῶν.

B. Έρμπ (1893):⁵ «Τὸ ἀρχικῶς τεθὲν ἐρώτημα ἔχει πλέον μετασχηματισθεῖ στὸ ἐξῆς: ἐὰν τὰ αἷτια τῆς νευρικότητος τὰ ὁποῖα σᾶς παρουσιάσθηκαν ἐπικρατοῦν στὴν σύγχρονη καθημερινή μας ὑπαρξη σὲ ἓναν τόσο ὑψηλὸ βαθμὸ ὥστε νὰ ἐξηγοῦν καὶ μία κατακόρυφη ἀύξησή της. Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ μπορούμε νὰ ἀπαντήσουμε ἀκίνδυνα καὶ χωρὶς πολλή σκέψη καταφατικά, ἀρκεῖ νὰ ρίξουμε μία φευγαλέα ματιὰ στὸν σύγχρονο βίον μας καὶ τὴν διαμόρφωσή του.

Τοῦτο τὸ καθιστᾶ ἐμφανὲς ἤδη μία σειρά γενικῶν περιστατικῶν: τὰ ἐξαιρετικὰ ἐπιτεύγματα τῆς νεώτερης ἐποχῆς, οἱ ἀνακαλύψεις καὶ οἱ ἐφευρέσεις σὲ ὅλα τὰ πεδία, ἡ διατήρηση τῆς προόδου ἔναντι τοῦ ἀύξανομένου ἀνταγωνισμοῦ ἔχουν κερκτηθεῖ μόνον μέσῳ ὑψηλῆς πνευματικῆς ἐργασίας καὶ δύνανται νὰ διατηρηθοῦν ἐπίσης μόνον μὲ αὐτήν. Οἱ ἀξιώσεις γιὰ τὴν ἀποδοτικότητα τοῦ μεμονωμένου ἀτόμου στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν καθημερινή ὑπαρξη ἀυξήθηκαν κατακόρυφα, καὶ εἶναι σὲ θέση νὰ τίς ἱκανοποιήσει μόνον μὲ τὴν κινητοποίηση ὅλων τῶν πνευματικῶν του δυνάμεων· ταυτοχρόνως ἀυξήθηκαν καὶ οἱ ἀνάγκες τοῦ μεμονωμένου ἀτόμου, οἱ ἀξιώσεις γιὰ ἀπόλαυση

⁵. [Wilhelm Erb, *Über die wachsende Nervosität unserer Zeit*, (Περὶ τῆς ἀύξανομένης νευρικότητος τῆς ἐποχῆς μας), J. Höpning, Χαϊδελβέργη 1893, σσ. 14 κ.έ. Ὁ Γερμανὸς Βίλχελμ Έρμπ (1840-1921) ἦταν καθηγητὴς νευρολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Χαϊδελβέργης].

τῆς ζωῆς σὲ ὄλους τοὺς κύκλους· μία ἀνήκουστη πολυτέλεια ἐξαπλώθηκε στὰ πληθυσμιακὰ στρώματα, τὰ ὁποῖα παλαιότερα ἔμεναν ἀπὸ αὐτὴν ἐντελῶς ἀνέγγιχτα· ἡ ἀποκοπὴ ἀπὸ τὴν θρησκεία, τὸ ἀνικανοποίητο καὶ ἡ ἀπληστία αὐξήθηκαν σὲ εὐρεῖς λαϊκοὺς κύκλους· μέσῳ τῆς ἐκτόξευσης τῶν συναναστροφῶν σὲ μὴ μετρήσιμα πλέον ἐπίπεδα, ἐξ αἰτίας τῶν παγκοσμίας ἐμβελείας ἐνσυρμάτων δικτύων τοῦ τηλεγράφου καὶ τηλεφώνου μετεβλήθησαν οἱ συνθήκες ὑπὸ τις ὁποῖες πραγματοποιοῦνται οἱ συναλλαγές, ὀλοκληρωτικά: τὸ καθετὶ συντελεῖται μὲ βιασύνη καὶ ἀναστάτωση, ἡ νύχτα χρησιμεύει γιὰ ταξείδια, ἡ ἡμέρα γιὰ δοσοληψίες, ἀκόμη καὶ τὰ «ταξείδια ἀναφυχῆς» καθίστανται φθοροποιὰ γιὰ τὸ νευρικὸ σύστημα· μεγάλες πολιτικές, βιομηχανικές, οἰκονομικὲς κρίσεις μεταδίδουν τὴν ἀναστάτωσή τους σὲ πολὺ εὐρύτερους πληθυσμιακοὺς κύκλους ἀπ' ὅ,τι παλαιότερα· ἡ συμμετοχὴ στὸν πολιτικὸ βίον ἔχει καθολικευθεῖ πλήρως: πολιτικοί, θρησκευτικοί, κοινωνικοὶ ἀγῶνες, ἡ κομματικὴ δραστηριότητα, οἱ ἐκλογικὲς ἀναταραχές, ἡ διόγκωση τῆς πρακτικῆς τῶν σωματείων ἐρεθίζουν τὸν νοῦ, ἐξαναγκάζουν τὰ πνεύματα νὰ καταβάλλουν συνεχῶς νέες κοπιώδεις προσπάθειες καὶ ὑπεξάγουν τὸν χρόνονο γιὰ ἀνάπαυση, ὕπνον καὶ ἡρεμία· ἡ ζωὴ στὶς μεγαλουπόλεις κατέστη ὀλοένα καὶ πιὸ πολὺπλοκὴ καὶ ταραχώδης. Τὰ περιπεσόντα σὲ ἀτονία νεῦρα ἀναζητοῦν τὴν ἀνάκαμψή τους σὲ ἔντονα ἐρεθίσματα, σὲ λίαν κεκαρυκευμένες ἀπολαύσεις, μέσῳ τῶν ὁποίων ὅμως καταβάλλονται ἀκόμη περισσότερο· ἡ σύγχρονη λογοτεχνία ἀσχολεῖται κατὰ κύριο λόγο μὲ τὰ πλέον ἀνησυχητικὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα ἀναταράσσουν ὅλα τὰ πάθη καὶ προάγουν τὸν αἰσθησιασμὸ καὶ τὸν ἔθισμὸ στὶς ἀπολαύσεις, τὴν περιφρόνηση πασῶν τῶν θεμελιωδῶν ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ πάντων τῶν ἰδανικῶν· μεταφέρει παθολογικὲς μορφές, ψυχοπαθητικὰ-σεξουαλικά, ἐπαναστατικὰ καὶ ἄλλα

προβλήματα στον νοῦ τοῦ ἀναγνώστη· τὸ οὖς μας διεγείρεται καὶ ὑπερερεθίζεται ἀπὸ μία φορτική καὶ θορυβώδη μουσική χορηγούμενη σὲ μεγάλες δόσεις, τὰ θέατρα αἰχμαλωτίζουν μὲ τὶς βρίθουσες ἐντάσεως παραστάσεις τους συλλήβδην ὅλες τὶς αἰσθήσεις· ἐπίσης οἱ εἰκαστικὲς τέχνες στρέφονται μὲ ιδιαίτερη προτίμηση πρὸς τὸ ἀποκρουστικό, τὸ ἀπαίσιο, τὸ ταραχῶδες καὶ δὲν διστάζουν νὰ θέτουν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας μὲ ἕναν ἀποτροπιαστικὸ ρεαλισμὸ ὅ,τι πιὸ φρικαλέο ἔχει νὰ μᾶς προσφέρει ἢ πραγματικότητα.

Ὅθεν αὐτὴ ἡ γενικὴ εἰκόνα φανερώνει ἤδη μία σειρὰ κινδύνων κατὰ τὴν σύγχρονη πολιτισμική μας ἐξέλιξη· θὰ μπορούσε νὰ ὀλοκληρωθεῖ σὲ κάποια ἀπὸ τὰ μεμονωμένα σημεῖα της μέσω τῆς παράθεσης ὠρισμένων ἀκόμη στοιχείων!».

Μπινσβάνγκερ (1896):⁶ «Εἰδικὰ ἢ νευρασθένεια περιγράφεται ὡς μία πέρα ἕως πέρα σύγχρονη ἀσθένεια, καὶ ὁ Μπέαρντ, στὸν ὁποῖον ὀφείλουμε τὴν ἀρχικὴ συνοπτικὴ παρουσίασή της, πίστευε πὼς ἀνακάλυψε μία νέα, εἰδικὰ σὲ ἀμερικανικὸ ἔδαφος ὠριμασμένη ἀσθένεια τῶν νεύρων.⁷ Αὐτὴ ἡ ὑπόθεση ἦταν βεβαίως ἐσφαλμένη· εἶναι ὅμως λίαν ἐνδεικτικὸ

⁶. [Otto Binswanger, *Die Pathologie und Therapie der Neurasthenie*, (*Ἡ παθολογία καὶ ἡ θεραπεία τῆς νευρασθένειας*), Fischer, Γιένα 1896, σσ. 15-16. Ὁ Ὅττο Μπινσβάνγκερ (1852-1929) ἦταν Ἑλβετογερμανὸς ψυχίατρος καὶ νευρολόγος].

⁷. [Georges Miller Beard, *American Nervousness, its Causes and Consequences. A Supplement to Nervous Exhaustion (Neurasthenia)* — *Ἀμερικανικὴ νευρικότητα, τὰ αἷτια καὶ οἱ συνέπειές της*— Putnam, Νέα Ὑόρκη 1881 καὶ *Sexual Neurasthenia (Nervous Exhaustion), its Hygiene, Causes, Symptoms and Treatment* — *Σεξουαλικὴ νευρασθένεια: ὑγιεινὴ, αἷτια, συμπτώματα, θεραπεία*— Treat, Νέα Ὑόρκη 1884. Ὁ Μπέαρντ (1839-1883) ἦταν Ἀμερικανὸς νευρολόγος].

τὸ γεγονός ὅτι πρῶτος ἓνας Ἀμερικανὸς γιατρὸς μπόρεσε νὰ ἀντιληφθεῖ καὶ νὰ καταγράψει —ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς πλούσιας ἐμπειρίας— τὰ ιδιαίτερα χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα αὐτῆς τῆς ἀσθενείας, τὶς στενὲς σχέσεις ποὺ παρουσιάζουν μὲ αὐτὴν τὴν ἀσθένεια ὁ σύγχρονος βίος, ἡ ἀχαλίνωτη βιασύνη καὶ τὸ κυνήγι τῶν χρημάτων καὶ τῆς ἰδιοκτησίας, οἱ τρομακτικὲς πρόοδοι στὸ τεχνικὸ πεδίο, οἱ ὁποῖες κατέστησαν ἀπατηλὰ ὅλα τὰ χρονικὰ καὶ χωρικὰ ἐμπόδια κατὰ τὶς συναναστροφές».

Φὸν Κράφτ-Ἐμπινγκ (1895):⁸ «Ὁ τρόπος ζωῆς ἀναρίθμητων πολιτισμένων ἀνθρώπων παρουσιάζει στὶς ἡμέρες μας πλῆθος ἀνθυγιεινῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ κατανοήσουμε εὐκόλως πὺς ἡ νευρικότητα ἐξαπλώνεται μὲ μοιραῖο τρόπο, διότι αὐτὰ τὰ ἐπιβλαβῆ στοιχεῖα ἐπιδρῶν πρωτίστως καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον στὸν ἐγκέφαλο. Στὶς πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς, εἰδικὰ τὶς ἐμπορικὲς, βιομηχανικὲς, ἀγροτικὲς συνθήκες τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν συνετελέσθησαν δηλαδὴ κατὰ τὴν διάρκειά τῶν τελευταίων δεκαετιῶν ἀλλαγές οἱ ὁποῖες μετασχημάτισαν σφόδρα τὸ ἐπάγγελμα, τὴν κοινωνικὴ θέση καὶ τὴν ἰδιοκτησία, καὶ δὴ καὶ εἰς βάρος τοῦ νευρικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀναγκασμένο νὰ ἀντεπεξέλθει στὶς διευρυμένους κοινωνικὲς καὶ οἰκονομικὲς ἀπαιτήσεις μὲσω τῆς ἀξανομένης σπατάλης τοῦ σθένους του καὶ τῆς ταυτόχρονης πολλαπλῶς ἀνεπαρκοῦς ἀνάπαυσης».

Θὰ ἀντικρούσω ὅλες αὐτὲς τὶς θεωρίες—καὶ πολλὰς ἄλλες παρόμοιες— ὅχι ἐπειδὴ εἶναι λανθασμένες ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀπο-

⁸. [Richard von Krafft-Ebing, *Nervosität und neurasthenische Zustände*, (*Νευρικότητα καὶ νευρασθενικὲς καταστάσεις*), Hölder, Βιέννη 1895, σ. 16. Ὁ Ρίχαρντ φὸν Κράφτ-Ἐμπινγκ (1840-1902) ἦταν Αὐστρογεμαννὸς ψυχίατρος, συγγραφέας τοῦ περιφρημοῦ συγγράμματος *Psychopathia Sexualis*].

δεικνύονται ανεπαρκείς ώστε να διασαφηνίσουν τις λεπτομέρειες κατά την εμφάνιση τῶν νευρικών διαταραχῶν και κυρίως ἐπειδὴ παραβλέπουν τὸ σημαντικώτερο ἐκ τῶν αἰτιολογικῶς ἐπιδρώντων στοιχείων. Ἐὰν ἐξαιρέσουμε τὰ πλέον ἀόριστα εἶδη τοῦ «νευρικῶς» εἶναι και ἐστιάσουμε τὴν προσοχή μας στὶς πραγματικὲς μορφὲς τοῦ νευρικῶς ἀσθενεῖν τότε μειώνεται ἡ ἐπιζήμια ἐπιρροή τοῦ πολιτισμοῦ οὐσιωδῶς στὴν ἐπιβλαβῆ καταπίεση τοῦ σεξουαλικοῦ βίου τῶν πολιτισμένων λαῶν (ἢ στρωμάτων), μέσῳ τῆς κυριαρχούσης ἐπ' αὐτῶν «πολιτισμικῆς» σεξουαλικῆς ἠθικῆς.

Τὴν ἀπόδειξη αὐτοῦ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἔχω προσπαθήσει νὰ τὴν προσαγάγω μέσα ἀπὸ μία σειρὰ ἐξειδικευμένων ἐργασιῶν.⁹ δὲν μπορεῖ νὰ ἐπαναληφθεῖ και ἐν προκειμένῳ, θέλω ὅμως νὰ παραθέσω και σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο τὰ σημαντικώτερα ἐκ τῶν ἐρευνῶν μου ἐπιχειρήματα.

Ἡ αὐστηρὴ κλινικὴ παρατήρηση μᾶς δίδει τὸ δικαίωμα νὰ διαχωρίσουμε ἐκ τῶν νευρικών παθολογικῶν καταστάσεων δύο κατηγορίες, τὶς ἐνεστῶσες νευρώσεις και τὶς ψυχονευρώσεις. Στὶς πρῶτες οἱ διαταραχὲς (τὰ συμπτώματα) —εἴτε ἐκδηλώνονται στὶς σωματικὲς εἴτε στὶς ψυχικὲς ἐπιδόσεις— φαίνεται νὰ εἶναι τοξικῆς φύσεως: συμπεριφέρονται σχεδὸν ὁμοίως μὲ τὰ φαινόμενα τὰ ὁποῖα παρατηροῦνται κατὰ τὴν ὑπερβολικὴ παροχὴ ἢ κατὰ τὴν στέρηση συγκεκριμένων δηλητηρίων τῶν νεύρων. Αὐτὲς δὲ οἱ νευρώσεις —ταξινομημένες συνήθως μὲ τὸν ὄρο νευρασθένεια— μποροῦν νὰ προκληθοῦν μέσῳ συγκεκριμένων ἐπιβλαβῶν ἐπιρροῶν τοῦ σεξουαλικοῦ βίου χωρὶς νὰ εἶναι ἀπαραίτητη ἡ συμβολὴ μιᾶς κληρονομικῆς

⁹. [S. Freud], *Sammlung kleiner Schriften zur Neurosenlehre*, [Συλλογὴ μικρῶν μελετῶν γιὰ τὴν θεωρίαν τῶν νευρώσεων], [Deuticke], Βιέννη 1906.

ἐπιβάρυνσης, καθὼς ὑπάρχει ἀντιστοιχία μεταξὺ τῆς μορφῆς τῆς ἀσθενείας καὶ τοῦ εἴδους τῶν ζημιῶν αὐτῶν, οὕτως ὥστε νὰ μπορούμε πολὺ συχνὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε κάλλιστα τὴν κλινικὴ εἰκόνα ὡς ἀπόδειξη τῆς ἰδιαίτερης σεξουαλικῆς αἰτιολογίας. Μία τέτοια ὅμως τακτικὴ ἀντιστοιχία ἀπουσιάζει παντελῶς μεταξὺ τῆς μορφῆς τῆς νευρικῆς ἀσθενείας καὶ τῶν ὑπολοίπων ἐπιβλαβῶν πολιτισμικῶν ἐπιρροῶν, τίς ὅποτες οἱ συγγραφεῖς ἐκλαμβάνουν ὡς ὑπεύθυνες γιὰ τὴν ἀσθένεια. Ὅφειλουμε συνεπῶς νὰ ἀνακηρύξουμε τὸν σεξουαλικὸ παράγοντα σὲ οὐσιαστικὸ γιὰ τὴν πρόκληση τῶν ἐνεστωσῶν νευρώσεων.

Στὶς ψυχονευρώσεις ἡ κληρονομικὴ ἐπιρροὴ εἶναι σημαντικώτερη, ἢ πρόκληση ὀλιγώτερο διαφανῆς. Μία ἰδιαίτερη ὅμως μέθοδος ἐξέτασης, ἡ ὁποία εἶναι γνωστὴ ὡς ψυχανάλυση, κατέστησε δυνατὴ τὴν ἀναγνώριση πὼς τὰ συμπτώματα τῶν παθήσεων αὐτῶν (τῆς ὑστερίας, τῆς ψυχαναγκαστικῆς νεύρωσης κ.λπ.) εἶναι ψυχογενῆ, ἐξαρτώμενα ἀπὸ τὴν ἐπενέργεια ἀσυνειδήτων (ἀπωθημένων) ἀναπαραστατικῶν συμπλεγμάτων. Ἡ ἴδια ὅμως αὐτὴ μέθοδος μᾶς κατέστησε ἐπίσης διακριτὰ αὐτὰ τὰ ἀσυνειδήτα συμπλέγματα καὶ μᾶς κατέδειξε —ὀμιλῶντας ἐντελῶς γενικὰ— πὼς ἔχουν σεξουαλικὸ περιεχόμενο· ἀναδύονται ἀπὸ τίς σεξουαλικὲς ἀνάγκες ἀνικανοποίητων ἀτόμων καὶ ἀποτελοῦν γιὰ αὐτοὺς ἓνα εἶδος ὑποκαταστατικῆς ἱκανοποίησης. Ἐπομένως ὀφείλουμε νὰ διαβλέψουμε τοὺς παθογενεῖς παράγοντες καὶ τῶν ψυχονευρώσεων σὲ ὅλα τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα βλάπτουν τὸν σεξουαλικὸ βίον, καταπιέζουν τὴν δραστηριοποίησή του, μεταθέτουν τοὺς στόχους του.

Ἡ ἀξία τῆς θεωρητικῆς διάκρισης μεταξὺ τῶν τοξικῶν καὶ τῶν ψυχογενῶν νευρώσεων δὲν ἀπομειοῦται φυσικὰ καθόλου ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι στὰ περισσότερα νευρικὰ ἄτομα παρατη-

ΣΙΓΚΜΟΥΝΤ ΦΡΟΪΝΤ

ροῦνται διαταραχές οἱ ὁποῖες προέρχονται καὶ ἀπὸ τὶς δύο κατηγορίες.

“Ὅποιος ἐπομένως εἶναι πιά ἔτοιμος νὰ ἀναζητήσει μαζί μου τὴν αἰτιολογία τῆς νευρικότητος κυρίως σὲ ἐπιβλαβεῖς ἐπενέργειες στὸν σεξουαλικὸ βίῳ θὰ θελήσει νὰ παρακολουθήσει καὶ τὸν ἀκόλουθο συλλογισμό, ὁ ὁποῖος ἔχει σκοπὸ νὰ ἐντάξει τὸ ζήτημα τῆς ἀξαναομένης νευρικότητος ἐντὸς ἐνὸς γενικώτερου συσχετισμοῦ.

“Ὁ πολιτισμὸς μας εἶναι δομημένος ἐντελῶς γενικὰ στὴν καταπίεση τῶν ἐνορμήσεων. Καθένας ξεχωριστὰ ἔχει ἐκχωρήσει ἓνα τμῆμα τῆς ἰδιοκτησίας του, τῆς ἐξουσιαστικῆς του τελειότητος, τῶν ἐπιθετικῶν καὶ ἐκδικητικῶν τάσεων τῆς προσωπικότητάς του· ἐκ τῶν συνεισφορῶν αὐτῶν προέκυψε ἡ κοινὴ πολιτισμικὴ ἰδιοκτησία ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν. Πέρα τῆς βιοτικῆς ἀνάγκης, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὤθησαν τὰ μεμονωμένα ἄτομα σὲ αὐτὴν τὴν παραίτηση εἶναι ἀκριβῶς τὰ συναγόμενα ἐκ τοῦ ἐρωτισμοῦ οἰκογενειακὰ συναισθήματα. Ἡ παραίτηση καθίστατο κατὰ τὴν πορεία τῆς πολιτισμικῆς ἐξέλιξης συνεχῶς προοδευτικώτερη· οἱ μεμονωμένες πρόοδοι τῆς ἐπικυρώθησαν ἀπὸ τὴν θρησκεία· τὸ τμῆμα τῆς ἐνορμητικῆς ἱκανοποίησης, ἀπὸ τὸ ὁποῖο εἶχε παραιτηθεῖ κάποιος, προσεφέρθη ὡς θυσία στὴν θεότητα· τὸ δημιουργηθὲν σχετικῶς κτῆμα ἀνακηρύχθηκε σὲ «ἱερό». “Ὅποιος δυνάμει τῆς ἀκαμπτῆς ἰδιοσυστασίας του δὲν δέχεται νὰ συμπράξει σὲ αὐτὴν τὴν ἐνορμητικὴ καταπίεση βρίσκεται ἀντιμέτωπος μὲ τὴν κοινωνία ὡς «ἐγκληματίας», ὡς «outlaw», ἐὰν ἡ κοινωνικὴ του θέση καὶ οἱ ἐξάσιες ἱκανότητές του δὲν τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ ἐπιβληθεῖ ἐντὸς τῆς ὡς σπουδαῖος ἄνδρας, ὡς «ἥρωας».

Ἡ σεξουαλικὴ ἐνόρμηση — ἢ ὀρθότερα: οἱ σεξουαλικῆς ἐνορμήσεις, διότι μία ἀναλυτικὴ ἐξέταση μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ σεξουαλικὴ ἐνόρμηση ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ συστατικὰ στοι-

χεῖρα, συντίθεται ἀπὸ πολλές ἄλλες ἐπὶ μέρους ἐνορμήσεις— εἶναι στὸν ἄνθρωπο πιθανῶς ἰσχυρότερα ἀνεπτυγμένη ἀπὸ ὅ,τι στὰ περισσότερα ἀνώτερα ζῶα, καὶ σὲ κάθε περίπτωση σταθερότερη, διότι ἔχει ὑπερνικήσει τὴν περιοδικότητα, τῆς ὁποίας φαίνεται νὰ εἶναι δέσμια στὴν περίπτωση τῶν ζώων. Θέτει στὴν διάθεση τῆς πολιτισμικῆς ἐργασίας ἐξαιρετικὰ μεγάλες ποσότητες δυνάμεων, καὶ δὴ καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ σὲ ὑψηλὸ βαθμὸ διαμορφωμένου ἰδιαιτέρου χαρακτηριστικοῦ της νὰ δύναται νὰ μεταθέτει τὸν στόχο της χωρὶς ταυτοχρόνως νὰ μειώνεται οὐσιωδῶς ἢ ἔντασή της. Αὐτὴν τὴν ἰκανότητα —τῆς ἀντικατάστασης δηλαδὴ τοῦ ἀρχικοῦ σεξουαλικοῦ στόχου μὲ ἕνα ἄλλον, μὴ σεξουαλικό, ψυχικῶς ὅμως συγγενῆ μὲ αὐτὸν— τὴν ὀνομάζουμε ἰκανότητα πρὸς μετουσίωση. Σὲ ἀντίθεση μὲ αὐτὴν τὴν δυνατότητα μετάθεσης, στὴν ὁποίαν ὀφείλεται καὶ ἡ πολιτισμικὴ της ἀξία, στὴν σεξουαλικὴ ἐνόρμηση ἀπαντᾶται ἐπίσης μία ἰδιαιτέρως ἐπίμονη προσκόλληση, μὲσω τῆς ὁποίας καθίσταται μὴ ἀξιοποιήσιμη καὶ μεταλλάσσεται περιστασιακῶς σὲς λεγόμενες ἀνωμαλίες. Ἡ ἀρχικὴ ἰσχύς τῆς σεξουαλικῆς ἐνόρμησης στὰ μεμονωμένα ἄτομα διαφέρει πιθανῶς κατὰ πολὺ· τὸ ἐξ αὐτῆς προερχόμενο κατάλληλο πρὸς μετουσίωση μέγεθος εἶναι μὲ βεβαιότητα κυμαινόμενο. Θεωροῦμε πῶς —λόγω τοῦ ἐκάστοτε ἤδη διαμορφωμένου ὄργανισμοῦ— εἶναι κατ' ἀρχὰς ἀποφασισμένο πόσο μεγάλο θὰ εἶναι τὸ τμήμα τῆς σεξουαλικῆς ἐνόρμησης τὸ ὁποῖο θὰ ἀποδειχθεῖ στὸ μεμονωμένο ἄτομο ὡς κατάλληλο πρὸς μετουσίωση καὶ ἀξιοποιήσιμο· πέρα τούτου, οἱ ἐπιρροὲς τοῦ βίου καθὼς καὶ ἡ διανοητικὴ ἐπίδραση ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ μηχανισμοῦ κατορθώνουν νὰ καταστήσουν ἕνα περαιτέρω ποσοστὸ διαθέσιμο πρὸς μετουσίωση. Ὡστόσο, ἡ μεταθετικὴ αὐτὴ διαδικασία δὲν εἶναι ἀσφαλῶς δυνατὸ νὰ συνεχισθεῖ ἐπ' ἄπειρον —τόσο λίγο ὅσο καὶ ἡ μετατροπὴ τῆς θερμότητος σὲ μηχανικὸ ἔργο ἀπὸ τὶς μηχανές

μας. Φαίνεται να είναι για τους περισσότερους οργανισμούς απολύτως αναγκαῖος ἓνας συγκεκριμένος βαθμὸς ἄμεσης ἰκανοποίησης, καὶ ἢ μὴ ἐπίτευξη αὐτοῦ τοῦ ἀτομικῶς μεταβλητοῦ βαθμοῦ ἀντανακλᾶται στὴν ἀνάδυση φαινομένων τὰ ὁποῖα — ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιβλαβοῦς τους ἐπίδρασης στὶς λειτουργίες [τοῦ ὀργανισμοῦ] καθὼς καὶ τοῦ ὑποκειμενικοῦ τους χαρακτήρα ἀτερψίας— ὀφείλουμε νὰ τὰ συμπεριλάβουμε στὸ ἀσθενεῖν.

Περισσότερες προοπτικὲς ἀνοίγονται ἐὰν λάβουμε ὑπ' ὄψιν μας τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ σεξουαλικὴ ἐνόρμηση τοῦ ἀνθρώπου πρωτίστως δὲν ἐξυπηρετεῖ τοὺς σκοποὺς τῆς ἀναπαραγωγῆς ἀλλὰ ἔχει ὡς στόχο τὴν πρόσκτηση συγκεκριμένων μορφῶν τέρψης.¹⁰ Οὕτως ἐξωτερικεύεται κατὰ τὴν παιδικὴ ἡλικία τοῦ ἀνθρώπου, ὅπου ὁ στόχος του, ἡ πρόσκτηση τέρψης, δὲν ὑλοποιεῖται μόνο στὴν περιοχὴ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος (ἐρωτογενεῖς ζῶνες), δι' ὃν λόγον μπορεῖ νὰ παραβλέπει πέρα αὐτῶν τῶν βολικῶν ἀντικειμένων ἄλλα. Τὸ στάδιο αὐτὸ τὸ ὀνομάζουμε [στάδιο] τοῦ αὐτοερωτισμοῦ, καὶ ἀναθέτουμε στὴν ἀγωγή τὴν ἀποστολὴ νὰ τὸ περιορίσει, διότι ἡ παρατεταμένη παραμονὴ σὲ αὐτὸ θὰ καθιστοῦσε τὴν σεξουαλικὴ ἐνόρμηση γιὰ τὸ μέλλον ἀνεξέλεγκτη καὶ μὴ ἀξιοποιήσιμη. Προσέτι, ἡ ἐξέλιξη τῆς σεξουαλικῆς ἐνόρμησης μεταβαίνει ἀπὸ τὸν αὐτοερωτισμὸ στὸν ἔρωτα τοῦ ἀντικειμένου καὶ ἀπὸ τὴν αὐτονομία τῶν ἐρωτογενῶν ζωνῶν στὴν ὑποτέλειά τους ὑπὸ τὴν ὑπεροχὴ τῶν τεθέντων στὴν ὑπηρεσία τῆς ἀναπαραγωγῆς γεννητικῶν ὀργάνων. Κατὰ τὴν διάρκεια αὐτῆς τῆς ἐξέλιξης ἀναστέλλεται ἓνα τμῆμα τῆς ἐκ τοῦ ἰδίου σώματος ἐκπορευομένης σεξουαλικῆς διέγερσης ὡς μὴ χρήσι-

¹⁰. [S. Freud], *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie*, [*Τρία δοκίμια γιὰ τὴν θεωρίαν τῆς σεξουαλικότητος*], [Deuticke], Βιέννη 1905.

μο για την αναπαραγωγική λειτουργία, και στην ευνοϊκότερη περίπτωση διοχετεύεται στην μετουσίωση. Όθεν οι αξιοποιήσιμες πρὸς πολιτισμική ἐργασία δυνάμεις ἀποκτώνται κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος μέσω τῆς καταπίεσης τῶν λεγομένων διαστροφικῶν τμημάτων τῆς σεξουαλικῆς διέγερσης.

Ὡς ἐκ τούτου, βασιζόμενοι σὲ αὐτὴν τὴν διαδικασία ἐξέλιξης τῆς σεξουαλικῆς ἐνόρμησης, θὰ μπορούσαμε νὰ προβοῦμε στὸν σχετικὸ διαχωρισμὸ μεταξὺ τριῶν πολιτισμικῶν βαθμίδων: σὲ μία πρώτη, στὴν ὁποία ἡ δραστηριοποίηση τῆς σεξουαλικῆς ἐνόρμησης ἀπολαμβάνει μία τέτοια ἐλευθερία ἢ ὁποία ξεπερνᾷ ἀκόμη καὶ τοὺς στόχους τῆς ἀναπαραγωγῆς· σὲ μία δεύτερη, στὴν ὁποία κάθε πτυχή τῆς σεξουαλικῆς ἐνόρμησης ἢ ὁποία δὲν χρησιμεύει γιὰ ἀναπαραγωγή εἶναι καταπιεσμένη· καὶ σὲ μία τρίτη, στὴν ὁποία ὡς σεξουαλικὸς στόχος καθίσταται ἀποδεκτὴ μόνον ἡ νόμιμη ἀναπαραγωγή. Σὲ αὐτὴν τὴν τρίτη βαθμίδα ἀντιστοιχεῖ καὶ ἡ τωρινὴ μας «πολιτισμικὴ» ἠθική.

Ἐὰν λάβουμε τὴν δεύτερη ἐκ τῶν βαθμίδων αὐτῶν ὡς βάση, ὀφείλουμε κατ' ἀρχὰς νὰ διαπιστώσουμε πῶς ἓνας ἀριθμὸς ἀτόμων δὲν ἀνταποκρίνονται στὶς ἀπαιτήσεις τῆς λόγῳ τοῦ ὀργανισμοῦ τους. Σὲ μία σειρά ἀτόμων ἢ προαναφερθεῖσα ἐξέλιξη τῆς σεξουαλικῆς ἐνόρμησης ἀπὸ τὸν αὐτοερωτισμὸ στὸν ἔρωτα τοῦ ἀντικειμένου μὲ στόχο τὴν ἐνοποίηση τῶν γεννητικῶν ὀργάνων δὲν ἐπετελέσθη ὀρθῶς, ἐπαρκῶς καὶ μὲ ριζικὸ τρόπο· καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐξελικτικῶν διαταραχῶν συνάγονται δύο εἰδῶν ἐπιβλαβεῖς ἀποκλίσεις ἀπὸ τὴν φυσιολογική, τὴν ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ δηλαδή προωθουμένη σεξουαλικότητα, οἱ ὁποῖες ἀλληλοσυμπεριφέρονται σχεδὸν ὡς θετικὴ καὶ ἀρνητικὴ. Αὐτὰ τὰ δύο εἶδη —ἐξαιρουμένων τῶν ἀτόμων μὲ ὑπερσχυρὴ καὶ μὴ ἀναστάσιμη σεξουαλικὴ ἐνόρμηση ἐν γένει— εἶναι πρῶτον οἱ διάφορες κατηγορίες τῶν διαστροφικῶν,

στούς όποιους μία παιδική προσκόλληση σέ έναν προσωρινό σεξουαλικό στόχο καθυστέρησε τήν ύπεροχή τής αναπαραγωγικῆς λειτουργίας, καί οί όμοφυλόφιλοι ἢ άνεστραμμένοι, στούς όποιους —κατά έναν άνεπαρκῶς άκόμη διευκρινισμένο τρόπο— ό σεξουαλικός στόχος ἔχει άντιπερισπασθεῖ άπό τό άντίθετο φύλο. Ἐάν ἡ βλαβρότητα αὐτῶν τῶν δύο ειδῶν τής άναπτυξιακῆς διαταραχῆς άποδειχθεῖ μικρότερη άπό όσο άναμενόταν τότε όφείλουμε νά αναγάγουμε αὐτήν τήν άνακούφιση κατά κύριο λόγο στήν πολύπλοκη σύνθεση τής σεξουαλικῆς ένόρμησης, ἡ όποία καθιστᾶ δυνατή μία χρήσιμη όλοκλήρωση τής διαμόρφωσης τοῦ σεξουαλικοῦ βίου άκόμη καί τότε, όταν ένα ἢ καί περισσότερα συστατικά στοιχεῖα τής ένόρμησης ἔχουν άποκλεισθεῖ άπό τήν εξέλιξη. Ἡ ιδιοσυστασία τῶν προβεβλημένων άπό άναστροφή ατόμων, τῶν όμοφυλοφίλων, χαρακτηρίζεται μάλιστα συχνά άπό μίαν ιδιαίτερη καταλληλότητα τής σεξουαλικῆς ένόρμησης για πολιτισμική μετουσίωση.

Ἰσχυρότερες —καί κυρίως άποκλειστικές— μορφές τῶν διαστροφῶν καί τής όμοφυλοφιλίας καθιστοῦν πάντως τοὺς φορεῖς τοὺς κοινωνικῶς μὴ χρήσιμους καί δυστυχεῖς, οὕτως ὥστε νά πρέπει νά άναγνωρισθοῦν καί οί πολιτισμικές άπαιτήσεις τής δεύτερης βαθμίδας ὡς μία πηγή πάθησης για ένα συγκεκριμένο τμήμα τής άνθρωπότητας. Ἡ τύχη αὐτῶν τῶν ιδιοσυστασιακῶς παρεκκλινόντων άπό τοὺς ύπολοίπους ατόμων εἶναι πολλαπλή, άνάλογη κάθε φορά με τό άν ἔχουν άποκτήσει μία έντελῶς ισχυρή ἢ μία άσθενέστερη γενετήσια ένόρμηση. Στήν δεύτερη περίπτωση, κατά τήν όποίαν ἡ σεξουαλική ένόρμηση εἶναι γενικῶς άσθενής, οί διαστροφικοί έπιτυγχάνουν τήν όλική καταπίεση τῶν τάσεων οί όποῖες τοὺς ὀδηγοῦν σέ σύγκρουση με τήν ἠθική άπαίτηση τής πολιτισμικῆς τους βαθμίδας. Ἄλλά αὐτή εἶναι —άπό πνευματικῆς

απόψεως— και ή μοναδική επίδοση την όποϊαν έπιτυγχάνουν, διότι για αύτην την καταπίεση τών σεξουαλικών τους ένορμύσεων αναλώνουν όλες τις δυνάμεις τις όποϊες ύπό άλλες συνθήκες θα κατηύθηναν προς την πολιτισμική έργασία. Εϊναι ούτως ειπεϊν έσωθεν άνεσταλμένοι και έξωθεν παραλελυμένοι. Για αύτους ίσχύει εκείνο τó όποϊο θα έπαναλάβουμε άργότερα σχετικά με την άπαιτουμένη στην τρίτη πολιτισμική βαθμίδα έγκράτεια τών άνδρών και τών γυναικών.

Δύο εϊναι οι πιθανές άπολήξεις στην περίπτωση τής έντονώτερης αλλά διαστροφικής σεξουαλικής ένόρμησης. Ή πρώτη, ή όποϊα δέν χρήζει περαιτέρω παρατήρησης, εϊναι εκείνη κατά την όποϊαν οι προσβεβλημένοι έξακολουθοϋν νά παραμένουν διαστροφικοί και εϊναι ύποχρεωμένοι νά ύποστοϋν τις συνέπειες τής παρέκκλισής τους άπό τó πολιτισμικό επίπεδο. Ή δεύτερη περίπτωση εϊναι κατά πολϋ πιó ένδιαφέρουσα και συνίσταται στο ότι ύπό την έπιρροή τής άγωγής και τών κοινωνικών άπαιτήσεων έπιτυγχάνεται βεβαίως μία καταπίεση τών διαστροφικών ένορμύσεων, πρόκειται όμως για ένα είδος καταπίεσης τó όποϊο στην οϋσία δέν μπορεί νά θεωρηθεϊ ως καλύτερο άπό την άποτυχία τής καταπίεσης. Οι άνεσταλμένες σεξουαλικές ένορμύσεις δέν έκδηλώνονται πια άφ' έαυτών: στο γεγονός αύτό συνίσταται ή έπιτυχία· έκδηλώνονται όμως με άλλους τρόπους, οι όποϊοι εϊναι για τó άτομο έξ ίσου έπιβλαβεϊς και τó καθιστοϋν για την κοινωνία έξ ίσου μη χρήσιμο, όπως και ή άμετάβλητη ίκανοποίηση τών καταπιεσμένων ένορμύσεων: στο γεγονός αύτό συνίσταται ή άποτυχία τής διαδικασίας, ή όποϊα μακροπρόθεσμα ύπερσκελίζει κατά πολϋ την έπιτυχία. Τά ύποκαταστατικά φαινόμενα, τά όποϊα αναδϋονται στην περίπτωση αύτην έξ αίτίας τής ένορμητικής καταπίεσης, αποτελοϋν αύτό πού όνομάζεται νευρικότητα,

εϊδικώτερα δὲ ψυχονευρώσεις (βλ. προηγουμένως).¹¹ Οἱ νευρωτικοὶ εἶναι ἐκείνη ἡ κατηγορία τῶν ἀτόμων οἱ ὁποῖοι μὲ ἐναντιούμενο ὄργανισμό καταρθώνουν, ὑπὸ τὴν ἐπιρροή τῶν πολιτισμικῶν ἀπαιτήσεων, μόνον μία φαινομενικὴ καὶ πάντοτε ἀποτυγχάνουσα καταπίεση τῶν ἐνορμήσεων τους, δι' ὃν λόγον εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ διατηροῦν — ἢ κατὰ διαστήματα νὰ διακόπτουν, ὡς ἀσθενεῖς, ἐντελῶς— τὴν προσφορὰ τῆς συνεργασίας τους γιὰ τὴν ἐπίτευξη πολιτισμικῶν ἔργων μόνον μέσῳ μεγάλης ἀνάλωσης δυνάμεων, ὑπὸ ἐσωτερικὴ πτώχευση. Τὶς νευρώσεις ὅμως τὶς ἔχω χαρακτηρίσει ὡς τὸ «ἀρνητικὸ» τῶν διαστροφῶν,¹² ἐπειδὴ σὲ αὐτὲς οἱ διαστροφικὲς διεγέρσεις ἐκδηλώνονται ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπώθηση, ἐκ τοῦ ἀσυνειδήτου τοῦ ψυχιζμοῦ, ἐπειδὴ ἐμπεριέχουν στὴν «ἀπωθημένη» κατάσταση τὶς ἴδιες ἀκριβῶς τάσεις ποὺ ἔχουν καὶ οἱ θετικῶς διαστροφικοί.

Ἡ ἐμπειρία μᾶς διδάσκει πῶς γιὰ τὰ περισσότερα ἄτομα ὑπάρχει ἓνα ὄριο, πέρα τοῦ ὁποῖου ἡ ἰδιοσυστασία τους ἀδυνατεῖ νὰ ἀκολουθήσει τὴν πολιτισμικὴ ἀπαίτηση. Ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ εἶναι εὐγενέστεροι ἀπὸ ὅσο τοὺς ἐπιτρέπει ἡ ἰδιοσυστασία τους περιπίπτουν στὴν νεύρωση· θὰ εὐρίσκοντο σὲ καλύτερη κατάσταση ἐὰν τοὺς εἶχε δοθεῖ ἡ δυνατότητα νὰ εἶναι χειρότεροι. Ἡ ἀντίληψη ὅτι ἡ διαστροφή καὶ ἡ νεύρωση ἀλληλοσυμπεριφέρονται ὡς τὸ θετικὸ καὶ τὸ ἀρνητικὸ βρῖσκει συχνὰ τὴν μὴ ἐπίδεχομένη διττῆς ἐρμηνείας ἐπιβεβαίωσίν της μέσῳ παρατήρησης ἐντὸς τῆς αὐτῆς γενεᾶς. Μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν πολὺ συχνὰ ὁ ἀδελφὸς εἶναι ἓνας σεξουαλικῶς διαστροφικός, ἢ ἀδελφή, ἡ ὁποία εἶναι ἐφοδιασμένη ὡς θηλυκὸ

¹¹. [σσ. 16-17].

¹². [S. Freud, *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie*, ἔνθα ἀνωτέρω].

μέ την ασθενέστερη σεξουαλική ενόρμηση, μία νευρωτική, τῆς ὁποίας ὅμως τὰ συμπτώματα φανερώνουν τὶς ἴδιες τάσεις με τὶς διαστροφές τοῦ σεξουαλικῶς ἐνεργητικότερου ἀδελφοῦ, καὶ ἐπομένως σὲ πολλὲς γενικῶς οἰκογένειες οἱ ἄνδρες εἶναι ὑγιεῖς ἀλλὰ σὲ ἓναν κοινωνικῶς ἀνεπιθύμητο βαθμὸ ἀνήθικοι, οἱ γυναῖκες εὐγενεῖς καὶ ὑπερεκλεπτυσμένες ἀλλὰ... βαριὰ νευρικές.

Πρόκειται γιὰ μία ἐκ τῶν προφανεστάτων κοινωνικῶν ἀδικιῶν, ὅταν τὸ πολιτισμικὸ ἐπίπεδο ἀπαιτεῖ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄτομα νὰ διάγουν τὸν αὐτὸ σεξουαλικὸ βίον, κάτι τὸ ὁποῖο στοὺς μὲν ἐπιτυγχάνεται ἀβίαστα χάριν τοῦ ὀργανισμοῦ τους ἐνῶ στοὺς δὲ ἐπιβάλλει τὶς πλέον βαρεῖες ψυχικὲς θυσίες, μία ἀδικία βέβαια ἢ ὁποία ματαιώνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μέσω τῆς μὴ τήρησης τῶν ἠθικῶν κανόνων.

Στὶς μέχρι στιγμῆς παρατηρήσεις μας ἐξελάβαμε ὡς βάση τὴν ἀπαίτηση τῆς δεύτερης ἐξ ἡμῶν ὑποτεθείσης πολιτισμικῆς βαθμίδος,¹³ σύμφωνα με τὴν ὁποία κάθε —οὕτως εἶπεῖν— διαστροφικὴ σεξουαλικὴ δραστηριοποίηση ἀποδοκιμάζεται, ἢ λεγομένη φυσιολογικὴ σεξουαλικὴ συναναστροφή εἶναι ἀντιθέτως ἀπελευθερωμένη. Διαπιστώσαμε ὅτι ἀκόμη καὶ σὲ αὐτὸν τὸν ἐπιμερισμὸ μεταξὺ σεξουαλικῆς ἐλευθερίας καὶ περιορισμοῦ ἓνας ἀριθμὸς ἀτόμων παραμερίζονται ὡς διαστροφικοί, ἓνας ἄλλος, οἱ ὁποῖοι πασχίζουν νὰ μὴ εἶναι διαστροφικοί, παρ' ὅλο πὸν βάσει τῆς ιδιοσυστασίας τους θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι, ὠθοῦνται πρὸς τὴν νευρικότητα. Τώρα εἶναι εὐκόλο νὰ προβλέψουμε τὴν ἐπιτυχία πὸν θὰ ἐπέλθει ἐὰν κάποιος ἐξακολουθεῖ νὰ περιορίζει τὴν σεξουαλικὴ ἐλευθερία καὶ νὰ ἀνυψώνει τὴν πολιτισμικὴ ἀπαίτηση στὸ ἐπίπεδο τῆς τρίτης βαθμίδας, ἐὰν δηλαδὴ ἀποδοκιμάζει οἰαδήποτε σεξουα-

¹³. [σσ. 21-22].

ΣΙΓΚΜΟΥΝΤ ΦΡΟΪΝΤ

λική δραστηριοποίηση πλὴν ἐκείνης ἐντὸς τοῦ νομίμου γάμου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰσχυρῶν οἱ ὅποιοι ἀντιτίθενται ἀνοιχτὰ στὴν πολιτισμικὴ ἀπαίτηση θὰ αὐξηθεῖ σὲ ἐξαιρετικὸ βαθμὸ, τὸ ἴδιο ὅπως καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀσθενεστέρων οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν σύγκρουσίν τους μεταξὺ τῆς ἐπίμονης πίεσης τῶν πολιτισμικῶν ἐπιρροῶν καὶ τῆς ἀντίστασης τῆς ἰδιοσυστασίας τους... καταφεύγουν στὸ νευρωτικῶς ἀσθενεῖν.

Ἄς προσπαθήσουμε νὰ ἀπαντήσουμε σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο σὲ τρία ἀναδυόμενα ἐρωτήματα: 1) ποιό πρόβλημα θέτει ἡ πολιτισμικὴ ἀπαίτηση τῆς τρίτης βαθμίδας στὸ μεμονωμένο ἄτομο· 2) ἐὰν ἡ ἐπιτρεπομένη νόμιμη σεξουαλικὴ ἱκανοποίηση εἶναι σὲ θέση νὰ προσφέρει μίαν ἀποδεκτὴ ἀποζημίωση γιὰ τὴν λοιπὴ παραίτηση· καὶ 3) ποιά ἀναλογία ὑφίσταται μεταξὺ τῶν μέσῳ αὐτῆς τῆς παραίτησης ἐνδεχομένως προκαλουμένων ζημιῶν καὶ τῶν πολιτισμικῶν της ὠφελειῶν.

Ἡ ἀπάντηση τοῦ πρώτου ἐρωτήματος ἐφάπτεται ἐνὸς συχνὰ ἐξετασθέντος ζητήματος —τὸ ὅποιο δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἐξαντληθεῖ ἐν προκειμένῳ— τῆς σεξουαλικῆς ἐγκράτειας. Αὐτὸ τὸ ὅποιο ἀπαιτεῖ ἡ τρίτη μας πολιτισμικὴ βαθμίδα ἀπὸ τὸ μεμονωμένο ἄτομο εἶναι ἡ ἐγκράτεια ἕως τὸν γάμο καὶ γιὰ τὰ δύο φύλα, ἡ διὰ βίου ἐγκράτεια γιὰ ὅλους ἐκείνους οἱ ὅποιοι δὲν συνάπτουν νόμιμο γάμο. Ὁ εὐάρεστος ἰσχυρισμὸς γιὰ κάθε ἐξουσία ὅτι ἡ σεξουαλικὴ ἐγκράτεια δὲν εἶναι ἐπιβλαβὴς καὶ [δὲν εἶναι] καθόλου δύσκολο νὰ τηρηθεῖ εἶναι διατυπωμένος πολλαπλῶς καὶ ἀπὸ γιατρούς. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς ὑπερνίκησης μιᾶς τόσο ἰσχυρῆς διέγερσης ὅπως εἶναι ἡ σεξουαλικὴ ἐνόρμηση μὲ ἄλλον τρόπο πέρα αὐτοῦ τῆς ἱκανοποίησης εἶναι ἓνα [πρόβλημα], γιὰ τοῦ ὁποίου τὴν ἐπίλυση εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἐπιστράτευση ὅλων τῶν δυνάμεων ἐνὸς ἀνθρώπου. Τὴν ὑπερνίκηση μὲσω μετουσίωσης, μὲσω ἀποπροσανατολιστικῆς καθοδήγησης τῶν σεξουαλικῶν ἐνορμη-

τικῶν δυνάμεων ἀπὸ τὸν σεξουαλικὸ στόχο πρὸς ὑψηλότερους πολιτισμικοὺς στόχους τὴν ἐπιτυγχάνει μία μειονότητα, καὶ ἀκόμη καὶ αὐτὴ μόνον προσωρινά· ὀλιγώτερον δὲ εὐκόλως σὲ ἐκείνη τὴν περίοδο τῆς ζωῆς τους κατὰ τὴν ὁποία διακατέχονται ἀπὸ φλογερὴ νεανικὴ δύναμη. Οἱ ὑπόλοιποι, ποὺ εἶναι καὶ οἱ περισσότεροι, καθίστανται νευρωτικοὶ ἢ βλάπτονται μὲ ἄλλους τρόπους. Ἡ ἐμπειρία διδάσκει ὅτι ἡ πλειονότητα τῶν ἀτόμων τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὴν κοινωνία μας δὲν εἶναι ἱκανὰ ἰδιοσυστασιακῶς νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ πρόβλημα τῆς ἐγκράτειας. Ὅποιος θὰ ἀσθενοῦσε ἀκόμη καὶ ὑπὸ τὸν ἐλάχιστο σεξουαλικὸ περιορισμό, ἀσθενεῖ ὑπὸ τις ἀπαιτήσεις τῆς σημερινῆς πολιτισμικῆς μας σεξουαλικῆς ἠθικῆς πολὺ ἐνωρίτερα καὶ πολὺ ἐντονώτερα, διότι ἐνάντια στὴν ἀπειλὴ τῆς φυσιολογικῆς σεξουαλικῆς ἐπιδίωξης ἀπὸ ἐλαττωματικὲς τάσεις καὶ ἐξελικτικὲς διαταραχὲς δὲν γνωρίζουμε καμμία καλύτερὴ ἀσφάλεια ἀπ’ ὅ,τι τὴν σεξουαλικὴ ἱκανοποίηση αὐτὴν καθ’ ἑαυτήν. Ὅσο περισσότερο προδιατεθειμένος εἶναι κανεὶς γιὰ τὴν νεύρωση τόσο ὀλιγώτερον ἀνθεκτικὸς εἶναι στὴν ἐγκράτεια· οἱ ἐπὶ μέρους δηλαδὴ ἐνορμήσεις, οἱ ὁποῖες ἀπεκλείσθησαν ἀπὸ τὴν φυσιολογικὴ ἐξέλιξη — ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω περιγεγραμμένη ἔννοια — κατεστάθησαν ταυτοχρόνως καὶ πολὺ πιὸ ἀναστάσιμες. Ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θὰ παρέμεναν κατὰ τις ἀπαιτήσεις τῆς δεύτερης πολιτισμικῆς βαθμίδας ὑγιεῖς, ὀδηγοῦνται τώρα — κατὰ ἓναν μεγάλο ἀριθμὸ — στὴν νεύρωση. Διότι ἡ ψυχικὴ ἀξία τῆς σεξουαλικῆς ἱκανοποίησης αὐξάνεται μὲ τὴν μὴ ἐπίτευξή της· ἡ ἀνεσταλμένη λίμπιντο ἀποκτᾷ τώρα τὴν δυνατότητα νὰ ἐντοπίσει κάποιο ἐκ τῶν σπανίως ἀπουσιαζόντων ἀσθενεστέρων σημείων στὴν δόμηση τῆς *vita sexualis*, τοῦ σεξουαλικοῦ βίου, οὕτως ὥστε ἐκεῖ νὰ βρεῖ διέξοδο στὴν νευρωτικὴ ὑποκαταστατικὴ ἱκανοποίηση ὑπὸ τὴν μορφή παθολογικῶν συμπτωμάτων. Ὅποιος γνωρίζει

ΣΙΓΚΜΟΥΝΤ ΦΡΟΪΝΤ

νά διεισδύει στις προϋποθέσεις του νευρικῶς ἀσθενεῖν ἀποκτᾶ σύντομα τὴν πεποίθηση ὅτι ἡ ἀΐξηση τῶν νευρικῶν ἀσθενειῶν ἐντὸς τῆς κοινωνίας μας πηγάζει ἐκ τῆς ἀΐξησης τοῦ σεξουαλικοῦ περιορισμοῦ.

Πλησιάζουμε συνεπῶς τὸ [δεύτερο] ἐρώτημα, ἐὰν ἡ σεξουαλικὴ συναναστροφή μπορεῖ νὰ προσφέρει μία πλήρη ἀποζημίωση ἐντὸς τοῦ νομίμου γάμου γιὰ τὸν περιορισμὸ πρὶν ἀπὸ τὸν γάμο. Τὸ ὑλικὸ γιὰ τὴν ἀποφατικὴ ἀπάντηση αὐτοῦ τοῦ ἐρωτήματος συσσωρεύεται μὲ τέτοια ἀφθονία, ὥστε εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἐπιλέξουμε τὴν πλέον σύντομη διατύπωση. Ὑπενθυμίζουμε κυρίως ὅτι ἡ πολιτισμικὴ μας σεξουαλικὴ ἠθικὴ περιορίζει ἀκόμη καὶ τὴν σεξουαλικὴ συναναστροφή ἐντὸς τοῦ γάμου, καθὼς ἐξαναγκάζει τοὺς συζύγους νὰ ἀρκοῦνται συνήθως σὲ ἓναν πολὺ μικρὸ ἀριθμὸ τεκνοποιήσεων. Συνεπεία αὐτοῦ τοῦ περιορισμοῦ, ἡ ἱκανοποιητικὴ σεξουαλικὴ συναναστροφή διαρκεῖ ἐντὸς τοῦ γάμου μόνον μερικὰ ἔτη, ἐὰν ἀφαιρέσει κανεὶς φυσικὰ καὶ τὰ διαστήματα τὰ ὁποῖα ἀφιερώνονται στὴν ἀνάπαυση τῆς γυναίκας γιὰ λόγους ὑγιεινῆς. Ὑστερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία, τέσσερα ἢ πέντε ἔτη ἀποτυγχάνει ὁ γάμος, ἐφ' ὅσον ἔχει ὑποσχεθεῖ τὴν ἱκανοποίησι τῶν σεξουαλικῶν ἀναγκῶν· διότι ὅλα τὰ μέσα τὰ ὁποῖα προέκυψαν μέχρι τοῦδε γιὰ τὴν πρόληψη τῆς σύλληψης φθίνουν τὴν σεξουαλικὴ ἀπόλαυση, διαταράσσουν τὴν λεπτὴ εὐαισθησίαν καὶ τῶν δύο μερῶν ἢ ἐπιδροῦν ἀκόμη καὶ ἄμεσα νοσοποιητικῶς· μὲ τὸν φόβον τῶν συνεπειῶν τῆς σεξουαλικῆς συναναστροφῆς χάνεται ἀρχικῶς ἡ σωματικὴ τρυφερότητα μεταξὺ τῶν συζύγων, ἔπειτα συνήθως καὶ ἡ ψυχικὴ συμπάθεια, ἡ ὁποία προωρίζετο ὡς κληρονόμος νὰ ἀναλάβει τὸ ἀρχικὸ ὀρμητικὸ πάθος. Ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς ψυχικῆς ἀπογοήτευσης καὶ τῆς σωματικῆς στέρησης, ἡ ὁποία καθίσταται τοιοῦτοτρόπως μοιραία γιὰ τοὺς περισσοτέρους γάμους, ἔχουν

ἐπαναμετατεθεῖ καὶ τὰ δύο μέρη στὴν παλαιότερη, πρὶν ἀπὸ τὸν γάμο, κατάσταση· εἶναι μόνο πτωχότεροι κατὰ μία ψευδαίσθηση καὶ καλοῦνται ἐκ νέου μέσω τῆς ἀποφασιστικότητάς τους νὰ ἐλέγξουν καὶ νὰ ἀποπροσανατολίσουν τὴν σεξουαλικὴ ἐνόρμηση. Τώρα, δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐξετασθεῖ ὁ βαθμὸς στὸν ὁποῖο κατορθώνει νὰ ἐπιτύχει τὴν ἐπίλυση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος ὁ ἄνδρας τῆς ὠριμότερης ἡλικίας· σύμφωνα μὲ τὴν ἐμπειρία, μετέρχεται πιά πολὺ συχνὰ τὸ τμήμα τῆς σεξουαλικῆς ἐλευθερίας τὸ ὁποῖο τοῦ παραχωρεῖται —μολονότι μόνον σιωπηρὰ καὶ ἀπρόθυμα— ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν αὐστηρότερη σεξουαλικὴ τάξη· ἢ ἐντὸς τῆς κοινωνίας μας ἰσχύουσα γιὰ τὸν ἄνδρα «διττὴ» σεξουαλικὴ ἠθικὴ εἶναι ἢ καλύτερη ὁμολογία τοῦ ὅτι ἡ ἴδια ἢ κοινωνία, ἢ ὁποῖα συνέταξε τοὺς κανόνες, δὲν πιστεύει στὴν ἐφαρμογὴ τους. Ὅμως, ἡ ἐμπειρία καταδεικνύει ἐπίσης ὅτι οἱ γυναῖκες, στὶς ὁποῖες —ὡς οὐσιαστικούς φορεῖς τῶν σεξουαλικῶν ἐνδιαφερόντων τῶν ἀνθρώπων— ἔχει δοθεῖ τὸ χάρισμα τῆς μετουσίωσης τῆς ἐνόρμησης μόνο σὲ μικρὸ βαθμὸ, στὶς ὁποῖες ἀρκεῖ ὡς ὑποκατάστατο τοῦ σεξουαλικοῦ ἀντικειμένου μὲν τὸ βρέφος, ὄχι ὅμως καὶ τὸ ἀναπτυσσόμενο παιδί, ὅτι οἱ γυναῖκες, ἐπαναλαμβάνω, ἀσθενοῦν —ὑπὸ τὶς ἀπογοητεύσεις τοῦ γάμου— ἀπὸ βαρεῖες νευρώσεις οἱ ὁποῖες φθείρουν διαρκῶς τὴν ζωὴ τους. Ὁ γάμος ἔχει παύσει —ὑπὸ τὶς σημερινὲς πολιτισμικὲς συνθήκες— πρὸ πολλοῦ νὰ ἀποτελεῖ τὸ πανθεραπευτικὸ μέσο ἐνάντια στὶς νευρικὲς παθήσεις τοῦ θήλεως· καὶ ὅταν ἐμεῖς οἱ γιατροὶ καταφεύγουμε σὲ τέτοιες περιπτώσεις ἀκόμη σὲ αὐτόν, γνωρίζουμε πολὺ καλὰ ὅτι, ἀντιθέτως, ἓνα κορίτσι πρέπει νὰ εἶναι ἐντελῶς ὑγιὲς γιὰ νὰ «ἀντέξει» τὸν γάμο, καὶ ἀποτρέπουμε τοὺς ἄρρενες πελάτες μας ἐπειγόντως ἀπὸ τὴν ἐπιλογὴ ἐνὸς ἤδη πρὶν ἀπὸ τὸν γάμο νευρικοῦ κοριτσιοῦ γιὰ γυναῖκα τους. Τὸ θεραπευτικὸ μέσο ἐνάντια στὴν ἐκ τοῦ γάμου προερχομένη νευρικότητα θὰ ἦταν

μᾶλλον ἢ συζυγική ἀπιστία· ὅσο ὅμως αὐστηρότερα διαπαιδαγωγημένη εἶναι μία γυναίκα, ὅσο σοβαρότερα ἔχει ὑποταχθεῖ στήν πολιτισμική ἀπαίτηση τόσο περισσότερο φοβᾶται αὐτήν τὴν διέξοδο, καὶ κατὰ τὴν σύγκρουση μεταξὺ τῶν πόθων τῆς καὶ τῆς συναίσθησης τοῦ καθήκοντός τῆς ἀναζητᾶ ξανὰ καταφύγιο... στήν νεύρωση. Τίποτε ἄλλο δὲν προστατεύει μὲ τόση ἀσφάλεια τὴν ἀρετὴ τῆς ὅσο ἡ ἀσθένεια. Ἡ ἔγγαμη κατάσταση, μὲ τὴν ὁποία ἡ σεξουαλικὴ ἐνὸρμηση τοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου ἐβαυκαλίζετο κατὰ τὴν διάρκειά τῆς νεότητάς του, δὲν μπορεῖ ἐπομένως νὰ καλύψει τίς ἀπαιτήσεις οἱ ὁποῖες συνδέονται μὲ τὴν δική τῆς περίοδο [τῆς ἔγγαμης κατάστασης]· ἐπ' οὐδενὶ δηλαδὴ δὲν θὰ μπορούσε νὰ προσφέρει ἀποζημίωση γιὰ τὴν παλαιότερη παραίτηση.

Ἀκόμη καὶ ὅποιος παραδέχεται αὐτὲς τίς μέσῳ τῆς πολιτισμικῆς ἠθικῆς προκαλούμενες ζημιές μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθεῖ σχετικὰ μὲ τὴν ἀπάντηση τοῦ τρίτου μας ἐρωτήματος πὼς τὸ πολιτισμικὸ κέρδος ἀπὸ τὸν προωθημένο σὲ τόσο μεγάλο βαθμὸ σεξουαλικὸ περιορισμὸ μᾶλλον ὑπερσκελίζει κατὰ πολὺ αὐτὲς τίς παθήσεις, οἱ ὁποῖες στήν βαρειὰ τους μορφή προσβάλλουν πράγματι μόνον μία μειονότητα. Δηλώνω ὅτι δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ σταθμίσω ἐδῶ ὀρθῶς τὸ κέρδος καὶ τὴν ἀπώλεια, θὰ μπορούσα ὅμως νὰ παραθέσω ἀκόμη πολλὰ καὶ διάφορα γιὰ τὴν ἐκτίμηση τῆς πλευρᾶς τῆς ἀπωλείας. Ἐπιανερχόμενος στὸ ἀνωτέρω ἐπιφανειακῶς ἐξετασθὲν ζήτημα τῆς ἐγκράτειας, ὀφείλω νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι ἡ ἐγκράτεια προκαλεῖ καὶ ἄλλες ζημιές ἀπὸ ἐκεῖνες τῶν νευρώσεων, καὶ ὅτι οἱ νευρώσεις συνήθως δὲν ἐκτιμῶνται μὲ τὴν πλήρη τους σημασία.

Ἡ καθυστέρηση τῆς σεξουαλικῆς ἐξέλιξης καὶ σεξουαλικῆς δραστηριοποίησης, τὴν ὁποία ἐπιδιώκει ἡ ἀγωγή καὶ ὁ πολιτισμὸς μας, εἶναι μὲ βεβαιότητα πρωτίστως ἀβλαβής· καθίσταται ἀναγκαία, ὅταν λάβει κανεὶς ὑπ' ὄψιν τοῦ πόσο

ἀργὰ ἐπιτρέπεται στοὺς νέους ἀνθρώπους οἰκογενειῶν ὑψηλοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου νὰ ἀποκτήσουν προσωπικὴ καταξίωση καὶ νὰ ἀσκήσουν αὐτοτελῶς ἓνα ἐπάγγελμα. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, ἅς θυμηθοῦμε ἐν προκειμένῳ τὴν ἐνδόμυχη σχέση ἢ ὁποῖα ἐπικρατεῖ μεταξὺ ὄλων τῶν πολιτισμικῶν μας θεσμῶν, καθὼς καὶ τὴν δυσκολία νὰ ἀλλάξουμε ἓνα μέρος τους χωρὶς νὰ ἐπηρεάσουμε τὸ ὅλον. Ἡ ἐγκράτεια ὅμως πολὺ πέρα τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους δὲν εἶναι πιά γιὰ τὸν νέο ἄνδρα ἀκίνδυνη καὶ ὀδηγεῖ σὲ ἄλλες ζημίες, ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν ὀδηγεῖ στὴν νευρικότητα. Λέγεται μὲν πῶς ὁ ἀγώνας μὲ τὴν κραταιὰ ἐνόρμηση καὶ ἢ ἐπ' αὐτοῦ ἀπαραίτητη ἰσχυροποίηση ὄλων τῶν ἠθικῶν [ethisch] καὶ συναισθηματικῶν [aesthetisch] δυνάμεων τοῦ ψυχισμοῦ «σκληραγωγεῖ» τὸν χαρακτήρα, καὶ αὐτὸ γιὰ ὠρισμένες λίαν εὐνοϊκῶς ὀργανωμένες φύσεις εἶναι ὀρθό· ὁμολογεῖται ἐπίσης πῶς στὴν ἐποχὴ μας ἢ τόσο ἔντονη διαφοροποίηση τῶν ἀτομικῶν χαρακτήρων κατέστη δυνατὴ μόνον μὲσω τοῦ σεξουαλικοῦ περιορισμοῦ. Ἄλλὰ στὴν —κατὰ πολὺ μεγαλύτερη— πλειονότητα τῶν περιπτώσεων ὁ ἀγώνας ἐνάντια στὸν αἰσθησιασμὸ ροκανίζει τὴν διαθέσιμη ἐνέργεια τοῦ χαρακτήρα, καὶ αὐτὸ εἰδικὰ σὲ μία χρονικὴ περίοδο στὴν ὁποῖαν ὁ νέος ἄνδρας ἔχει ἀνάγκη ὄλων τῶν δυνάμεων του γιὰ νὰ κατακτήσει τὸ μερίδιό καὶ τὴν θέση του ἐντὸς τῆς κοινωνίας. Ἡ ἀναλογία μεταξὺ τῆς πιθανῆς μετουσίωσης καὶ τῆς ἀναγκαίας σεξουαλικῆς δραστηριοποίησης παρουσιάζει φυσικὰ γιὰ τὰ μεμονωμένα ἄτομα, ἀκόμη καὶ γιὰ τὶς διάφορες ἐπαγγελματικὲς κατηγορίες, μεγάλη διακύμανση. Ἐνας ἐγκρατὴς καλλιτέχνης εἶναι σχεδὸν ἀδύνατο [νὰ ὑπάρξει], ἓνας ἐγκρατὴς νέος σπουδαστὴς σίγουρα δὲν εἶναι σπάνιος. Ὁ τελευταῖος μπορεῖ μὲσω τῆς ἐγκράτειας νὰ ἀποκομίσει ἐλεύθερες δυνάμεις γιὰ τὶς σπουδές του, στὸν πρῶτον εἶναι πιθανὸν νὰ διεγερθεῖ ἰσχυρὰ ἢ καλλιτεχνικὴ του

ἐπίδοση μέσω τῶν σεξουαλικῶν του βιωμάτων. Γενικῶς δὲν ἀπέκτησα τὴν ἐντύπωση πὼς ἡ σεξουαλικὴ ἐγκράτεια βοηθᾷ νὰ συγκροτηθοῦν ἐνεργητικοί, αὐτόνομοι ἄνδρες τῆς δράσης ἢ πρωτότυποι στοχαστές, τολμηροὶ ἀπελευθερωτὲς καὶ μεταρρυθμιστές, ἀλλὰ πολὺ συχνότερα ὑπάκουοι ὀλιγοδύναμοι, οἱ ὁποῖοι ἀργότερα βυθίζονται ἐντὸς τῆς μεγάλης μάζας ἢ ὁποῖα συνηθίζει νὰ ἀκολουθεῖ ἀπρόθυμα τοὺς δοθέντες ἀπὸ ἰσχυρὰ ἄτομα παλμούς.

Τὸ ὅτι ἡ σεξουαλικὴ ἐνόρμηση στὸ σύνολό της συμπεριφέρεται ἰδιόρρυθμα καὶ ἀπειθαρχα ἐκφράζεται καὶ στὰ ἀποτελέσματα τῆς προσπάθειας γιὰ ἐγκράτεια. Ἡ πολιτισμικὴ ἀγωγή ἐπιδιώκει κατὰ κάποιον τρόπο μόνον τὴν προσωρινή της [τῆς σεξουαλικῆς ἐνόρμησης] καταπίεση ἕως τὴν σύναψη τοῦ γάμου, καὶ σκοπεύει τότε νὰ τὴν ἀπελευθερώσει, ὥστε νὰ μπορέσει καὶ νὰ τὴν χρησιμοποιήσει. Ἀλλὰ ἐνάντια στὴν ἐνόρμηση ἐπιτυγχάνονται εὐκολοτέρως οἱ πλέον ὑπερβολικοὶ ἐπηρεασμοὶ παρὰ οἱ μετριασμοί· ἡ καταπίεση προωθήθη συχνὰ σὲ πολὺ μεγάλο βαθμὸ καὶ ἐπέφερε τὸ ἀνεπιθύμητο ἀποτέλεσμα, νὰ ἐμφανίζεται δηλαδή ἡ σεξουαλικὴ ἐνόρμηση ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσή της διαρκῶς ζημιωμένη. Δι' ὄν λόγον ἡ καθολικὴ ἐγκράτεια κατὰ τὴν περίοδο τῆς νεότητος δὲν εἶναι συχνὰ ἢ καλύτερη προετοιμασία γιὰ τὸν γάμο τοῦ νέου ἄνδρα. Οἱ γυναῖκες τὸ διαισθάνονται καὶ ἐπιλέγουν μετὰ τῶν ὑποψηφίων ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἤδη δοκιμασθεῖ ὡς ἄνδρες σὲ ἄλλες γυναῖκες. Ἰδιαιτέρως χειροπιαστὲς εἶναι οἱ ζημίες οἱ ὁποῖες προκαλοῦνται στὴν ὑπόσταση τῆς γυναίκας μέσω τῆς αὐστηρῆς ἀπαίτησης γιὰ ἐγκράτεια ἕως τὸν γάμο. Ἡ ἀγωγή ἀντιμετωπίζει προφανῶς μὲ δυσκολία τὸ πρόβλημα τῆς καταπίεσης τοῦ αἰσθησιασμοῦ τοῦ κοριτσιοῦ ἕως τὸν γάμο του, διότι μετέρχεται τὰ πλέον δριμύα μέτρα. Ὅχι μόνον ἀπαγορεύει τὴν σεξουαλικὴ συναναστροφή, πριμοδοτῶντας γεν-

ναϊόδωρα τὴν διατήρηση τῆς θηλυκῆς ἀγνότητος, ἀλλὰ καὶ ἀποστερεῖ στὸ ὠριμᾶζον θῆλυ τὸν πειρασμό, καθὼς τὸ κρατᾶ σὲ ἄγνοια σχετικὰ μὲ καθετὶ τὸ οὐσιαστικὸ ὡς πρὸς τὸν ρόλο γιὰ τὸν ὁποῖο προορίζεται, καὶ δὲν ἀνέχεται γιὰ αὐτὸ καμμία ἐρωτικὴ διέγερση ἢ ὁποῖα δὲν θὰ ὀδηγήσει στὸν γάμο. Ἡ ἐπιτυχία εἶναι ὅτι τὰ κορίτσια, ὅταν τοὺς ἐπιτραπεῖ ἀπὸ τὸν γονεϊκὸ αὐταρχισμό ξάφνου νὰ ἐρωτευθοῦν, δὲν φτάνουν στὴν ἀπαραίτητη ψυχικὴ ἐπίδοση καὶ εἰσέρχονται στὸν γάμο μὲ ἀβεβαιότητα γιὰ τὰ ἴδια τοὺς τὰ συναισθήματα. Συνεπεῖα τῆς τεχνητῆς καθυστέρησης τῆς ἐρωτικῆς λειτουργίας προσφέρουν στὸ ἄνδρα, ὁ ὁποῖος διατήρησε [ἕως τὸν γάμο] ὅλον τὸν πόθο του γιὰ αὐτά, μόνον ἀπογοητεύσεις· μὲ τὰ ψυχικά τοὺς συναισθήματα εἶναι ἀκόμη προσκολλημένα στοὺς γονεῖς τοὺς, τῶν ὁποίων ὁ αὐταρχισμὸς δημιούργησε σὲ αὐτὰ τὴν σεξουαλικὴ καταπίεση, καὶ στὴν σωματικὴ τοὺς συμπεριφορὰ ἀποδεικνύονται ψυχρά, γεγονός τὸ ὁποῖο ἐμποδίζει οἰαδήποτε ὑψηλῆς ποιότητος σεξουαλικὴ ἀπόλαυση στὸν ἄνδρα. Δὲν γνωρίζω ἐὰν ὁ τύπος τῆς ἀσυναίσθητης γυναῖκας ἀπαντᾶται καὶ ἐκτὸς τῆς πολιτισμικῆς ἀγωγῆς, τὸ θεωρῶ ὅμως πιθανό. Σὲ κάθε περίπτωσι καλλιιεργεῖται μὲ βεβαιότητα μὲσω τῆς ἀγωγῆς, καὶ οἱ γυναῖκες οἱ ὁποῖες συλλαμβάνουν δίχως τέρψη ἐπιδεικνύουν στὴν συνέχεια μικρὴ προθυμία νὰ γεννοῦν, ἐπανειλημμένως μὲ πόνους. Ὡς ἐκ τούτου, μὲσω τῆς προετοιμασίας γιὰ τὸν γάμο ματαιώνονται καὶ οἱ ἴδιοι οἱ στόχοι τοῦ γάμου· καὶ ὅταν ἔχει πὰ ὑπερνικηθεῖ ἢ ἐξελικτικὴ καθυστέρηση στὴν γυναῖκα καὶ ἀφυπνίζεται σὲ αὐτὴν —στὸ ἀποκορύφωμα τῆς θηλυκῆς τῆς ὑπαρξῆς— ἢ ὀλικὴ ἐρωτικὴ ἱκανότητα, ἢ σχέση τῆς πρὸς τὸν σύζυγο ἔχει πρὸ πολλοῦ ἀπολεσθεῖ· ὡς ἀμοιβὴ γιὰ τὴν μέχρι τοῦδε πειθαρχία τῆς ἀπομένει ἢ ἐπιλογὴ μεταξὺ ἀνεκπληρώτου νοσταλγικοῦ πόθου, ἀπιστίας ἢ νεύρωσης.

Ἡ σεξουαλική συμπεριφορὰ ἐνὸς ἀτόμου εἶναι συνήθως ὑποδειγματικὴ γιὰ ὁλόκληρο τὸν ὑπόλοιπο τρόπο ἀντίδρασής του ἐντὸς τοῦ κόσμου. Γιὰ ὅποιον ἄνδρα κατακτᾷ τὸ σεξουαλικό του ἀντικείμενο ἐνεργητικὰ —δίχως νὰ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν του τίποτε— σὲ αὐτὸν ἀναγνωρίζουμε παρόμοια ἐνέργεια καὶ κατὰ τὴν προσπάθεια ἐπίτευξης ἄλλων στόχων. Ὅποιος ἀντιθέτως παραιτεῖται τῆς ἱκανοποίησης τῶν ἰσχυρῶν του σεξουαλικῶν ἐνορμήσεων —λαμβάνοντας πολλὰ καὶ διάφορα ὑπ' ὄψιν του— αὐτὸς θὰ συμπεριφερθεῖ καὶ σὲ ἄλλα ἐπίπεδα τῆς ζωῆς του μᾶλλον συμβιβαστικὰ καὶ ἀπελπισμένα παρὰ δραστήρια. Μία εἰδικὴ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ τοῦ θεωρήματος τῆς ὑποδειγματικότητος τοῦ σεξουαλικοῦ βίου γιὰ τὴν ἄσκηση ἄλλων λειτουργιῶν μπορεῖ κανεὶς νὰ διαπιστώσει εὐκόλα σὲ ὁλόκληρο τὸ γυναικεῖο φύλο. Ἡ ἀγωγή τοὺς ἀπαγορεύει τὴν διανοητικὴ ἐνασχόληση μὲ τὰ σεξουαλικὰ ζητήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα ὅμως ἔχουν τὴν μεγαλύτερη ἐπιθυμία γιὰ γνώση, τὶς ἐκφοβίζει μὲ τὴν κατάκριση ὅτι μία τέτοια ἐπιθυμία γιὰ γνώση εἶναι μὴ θηλυκὴ καὶ ἔνδειξη ἀμαρτωλῆς προδιάθεσης. Μὲ αὐτὸν τὸν ἐκφοβισμό ἔχουν ἀποκλεισθεῖ ἐν γένει ἀπὸ τὸν στοχασμό· ἡ γνώση εἶναι γιὰ αὐτὲς ἀκυρωμένη. Ἡ ἀπαγόρευση τοῦ στοχασμοῦ ἐπεκτείνεται καὶ πέρα τῆς σεξουαλικῆς σφαίρας, ἐν μέρει συνεπείᾳ τῶν ἀναπόφευκτων συσχετισμῶν, ἐν μέρει αὐτομάτως, ἐντελῶς παρόμοια μὲ τὴν θρησκευτικὴ ἀπαγόρευση τοῦ στοχασμοῦ στοὺς ἄνδρες, τὴν πιστὴ [ἀπαγόρευση τοῦ στοχασμοῦ] στοὺς ὑπηκόους ὑποτελεῖς. Δὲν πιστεύω πὼς ἡ βιολογικὴ ἀντίθεση μεταξὺ διανοητικῆς ἐργασίας καὶ γενετήσιας δραστηριότητος ἐξηγεῖ τὴν «ἐκ φύσεως [physiologisch] ὀλιγοφρένεια» τῆς γυναίκας, ὅπως ἰσχυρίσθη ὁ Μέμπιους στὸ σύγγραμμά του, γιὰ τὸ ὁποῖο ἠγέρθησαν

πολλαπλές αντιρρήσεις.¹⁴ Τούναντίον, εἶμαι τῆς ἄποψης ὅτι τὸ ἀδιαμφισβήτητο γεγονός τῆς διανοητικῆς κατωτερότητας τῶσων πολλῶν γυναικῶν πρέπει νὰ ἀναχθεῖ στὴν ἀναστολή τοῦ στοχασμοῦ ἢ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν σεξουαλικὴ καταπίεση.

Ὅταν μελετᾶ κανεὶς τὸ ζήτημα τῆς ἐγκράτειας προβαίνει —μὲ πολὺ μικρὴ αὐστηρότητα— στὸν διαχωρισμὸ δύο εἰδῶν τῆς, τῆς ἀποχῆς ἀπὸ κάθε σεξουαλικὴ δραστηριοποίηση ἐν γένει καὶ τῆς ἀποχῆς ἀπὸ τὴν σεξουαλικὴ συναναστροφή μὲ τὸ ἄλλο φύλο. Σὲ πολλὰ ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἐπαίρονται ὅτι κατόρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐγκράτεια, αὐτὸ κατέστη δυνατὸν μόνον μὲ τὴν βοήθεια τοῦ ἀνυανισμοῦ [Masturbation] καὶ ἄλλων παρομοίων ἱκανοποιήσεων, οἱ ὁποῖες ἔχουν ὡς σημεῖο ἀναφορᾶς τὶς αὐτοερωτικὲς σεξουαλικὲς δραστηριότητες τῆς πρώιμης παιδικῆς ἡλικίας. Ἀλλά, ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς σχέσης, τὰ ὑποκαταστατικὰ γιὰ τὴν σεξουαλικὴ ἱκανοποίηση αὐτὰ μέσα δὲν εἶναι ἐπ’ οὐδενὶ τρόπῳ ἄθῳα· ὠθοῦν πρὸς τὶς πολυάριθμες μορφές τῶν νευρώσεων καὶ τῶν ψυχώσεων, γιὰ τὶς ὁποῖες προϋπόθεση ἀποτελεῖ ἡ παλινδρομικὴ διαμόρφωση τοῦ σεξουαλικοῦ βίου πρὸς τὶς παιδικές του μορφές. Ὁ ἀνυανισμὸς δὲν ἀνταποκρίνεται ἐπίσης κατ’ οὐδένα τρόπο στὶς ἰδανικὲς ἀπαιτήσεις τῆς πολιτισμικῆς σεξουαλικῆς ἠθικῆς, δι’ ὃν λόγον ὠθεῖ τοὺς νέους ἀνθρώπους στὶς ἴδιες συγκρούσεις μὲ τὸ ἰδανικὸ τῆς ἀγωγῆς, τὶς ὁποῖες ἤθελαν νὰ ἀποφύγουν μὲσω τῆς ἐγκράτειας. Ἐξ ἄλλου, ἀλλοιώνει τὸν χαρακτῆρα ὡς κακῆ συνήθεια, καὶ μάλιστα μὲ περισσοτέρους τοῦ ἐνὸς τρόπους: πρῶτον, ἐπειδὴ διδάσκει τὴν ἐπίτευξη σημαντικῶν στόχων

¹⁴. [Paul Julius Möbius, *Über den physiologischen Schwachsinn des Weibes*, (Περὶ τῆς φυσιολογικῆς ὀλιγοφρένειας τοῦ θήρλεως), Carl Marhold, Χάλε 1900. Ὁ Πάουλ Γιούλιους Μέμπιους (1853-1907) ἦταν Γερμανὸς νευρολόγος καὶ ψυχίατρος].

χωρίς προσπάθεια και κόπο, ξεκούραστα και άνετα, αντί μέσω ενεργητικής έντατικοποίησης των δυνάμεων, έπομένως σύμφωνα με την αρχή της σεξουαλικής υποδειγματικότητας και δεύτερον επειδή έξυψώνει, εντός των συνοδευουσών την ικανοποίηση φαντασιώσεων, τὸ σεξουαλικὸ ἀντικείμενο ὡς κάτι τὸ ἐξαισίο, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι εὐκολο νὰ βρεθεῖ ξανά και στὴν πραγματικότητα. Ἐνας πνευματώδης συγγραφέας (ὁ Κάρλ Κράους στὸν Βιεννέζικο Πυρσό)¹⁵ μπόρεσε ὄντως — ἀντιστρέφοντας τὴν κατάσταση — νὰ ἐκφράσει τὴν ἀλήθεια ἐντὸς τοῦ κυνισμού: ἡ συνουσία [Koitus] ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἕνα ἀνεπαρκὲς ὑποκατάστατο γιὰ τὸν ἀντανισμό [Onanie]!

Ἡ αὐστηρότητα τῆς πολιτισμικῆς ἀπαίτησης και ἡ δυσκολία ἐπίτευξης τῆς ἐγκράτειας συνέδραμαν ἀπὸ κοινοῦ ὥστε νὰ καταστήσουν τὴν ἀποφυγὴ τῆς ἐνοποίησης τῶν γεννητικῶν ὀργάνων διαφορετικῶν φύλων σὲ πυρῆνα τῆς ἐγκράτειας και νὰ εὐνοήσουν ἄλλα εἶδη τῆς σεξουαλικῆς δραστηριοποίησης, τὰ ὁποῖα οὕτως εἰπεῖν προσιδιάζουν σὲ κάποιον ἡμι-ὑπάκουο. Ἀπὸ τότε πὺ ἡ φυσιολογικὴ σεξουαλικὴ συναναστροφή καταδιώκεται ἀπὸ τὴν ἠθικὴ — και ἐπίσης ἐξ αἰτίας τῶν πιθανότητων μεταδοτικῆς μόλυνσης και ἀπὸ τὴν ὑγιεινὴ — τόσο ἀμείλικτα, αὐξήθηκαν ὡς πρὸς τὴν κοινωνικὴ τους σημασία ἀδιαμφισβήτητα τὰ λεγόμενα διαστροφικὰ εἶδη τῆς συναναστροφῆς μεταξύ και τῶν δύο φύλων, στὰ ὁποῖα τὸν ρόλο τῶν γεννητικῶν ὀργάνων ἀναλαμβάνουν ἄλλα μέρη τοῦ σώματος. Αὐτὲς οἱ δραστηριοποιήσεις δὲν μποροῦν ὥστόσο νὰ κριθοῦν τόσο ἀθῶες ὅσο οἱ ἀνάλογες ὑπερβάσεις κατὰ τὴν ἐρωτικὴ συναναστροφή, εἶναι ἠθικῶς ἀπορριπτέες, διότι ὑποβιβάζουν

¹⁵. [Ὁ Κάρλ Κράους (1874-1936) ἦταν ἕνας ἐκ τῶν σημαντικῶν κοτέρων Αὐστριακῶν συγγραφέων τῶν ἀρχῶν τοῦ 20^{ου} αἰῶνος, ἰδρυτὴς και ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ *Die Fackel* (Ὁ Πυρσός)].

τις έρωτικές σχέσεις δύο ανθρώπων από ένα σοβαρό γεγονός σε ένα άνετο παιγνίδι δίχως κίνδυνο και δίχως ψυχική συμμετοχή. Ός μία περαιτέρω συνέπεια τής επιβάρυνσης του φυσιολογικού σεξουαλικού βίου οφείλουμε να αναφέρουμε την εξάπλωση τής ομοφυλοφιλικής ικανοποίησης· σε όλους αυτούς, οι όποιοι είναι ομοφυλόφιλοι ήδη από τον οργανισμό τους ή έγιναν κατά την παιδική τους ηλικία, έρχεται να προστεθεῖ και ο μεγάλος αριθμός εκείνων στους όποιους, σε ώριμη ηλικία εξ αιτίας τής διάφραξης του κεντρικού ρεύματος τής λίμπιντο ανοίγεται εύρέως ο πλάγιος, ομοφυλοφιλικός βραχίονας.

Όλες αυτές οι αναπόφευκτες και ακούσιες συνέπειες τής απαίτησης για έγκράτεια συμπίπτουν σε ένα κοινό σημείο, στο ότι αλλοιώνουν πλήρως την προετοιμασία για τον γάμο, ο όποιος στην ουσία προωρίζετο —σύμφωνα με την πρόθεση τής πολιτισμικής σεξουαλικής ήθικης— για μοναδικός κληρονόμος τών σεξουαλικών επιδιώξεων. Όλοι οι άνδρες, οι όποιοι συνεπεία αντανιστικῶν ή διαστροφικῶν σεξουαλικῶν δραστηριοτήτων έχουν προσαρμόσει την λίμπιντό τους σε άλλες καταστάσεις και συνθήκες τής ικανοποίησης από τις φυσιολογικές, αναπτύσσουν εντός του γάμου μία μειωμένη σεξουαλική ικανότητα [Potenz]. Επίσης, και οι γυναῖκες στις όποιες κατέστη δυνατόν να διατηρήσουν την αγνότητά τους μόνον μέσω παρομοίων βοηθητικῶν δραστηριοτήτων παρουσιάζονται εντός του γάμου άσυναίσθητες για την φυσιολογική συναναστροφή. Ο γάμος ο όποιος ξεκίνησε με την υποβαθμισμένη έρωτική ικανότητα και τών δύο μερῶν καταπίπτει στην διαδικασία διάλυσης άπλως γρηγορότερα από ό,τι ένας άλλος. Συνεπεία τής ελαττωμένης σεξουαλικής ικανότητας του άνδρος ή γυναίκα δέν ικανοποιεῖται, παραμένει άσυναίσθητη άκόμη και στην περίπτωση στην όποιαν ή άποκτηθεῖσα από την άγωγή τάση για ψυχρότητα θα ήταν δυνατόν να υπερνικηθεῖ μέσω ισχυρῶν

σεξουαλικῶν βιωμάτων. Ἐνα τέτοιο ζευγάρι ἀντιμετωπίζει ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν πρόληψη τῆς σύλληψης μεγαλύτερες δυσκολίες ἀπὸ ἕνα ὑγιές, ἐπειδὴ ἡ ἐξασθενημένη σεξουαλικὴ ἱκανότητα τοῦ ἀνδρὸς μὲ δυσκολία ἀνέχεται τὴν χρῆση ἀντισυλληπτικῶν μέσων. Ἐντὸς μιᾶς τέτοιας ἀπελπιστικῆς κατάστασης ἡ σεξουαλικὴ συναναστροφή ἐγκαταλείπεται σύντομα ὡς πηγὴ πάσης ἀμηχανίας, καὶ ἐπομένως ἐγκαταλείπεται ἡ βίαση τοῦ συζυγικοῦ βίου.

Ζητῶ ἀπὸ ὅλους τοὺς εἰδήμονες νὰ ἐπιβεβαιώσουν πὼς δὲν ὑπερβάλλω ἀλλὰ περιγράφω συνθῆκες οἱ ὁποῖες εἶναι ἐξ ἴσου ἄσχημες καὶ μὲ τὴν ἀνάλογη συχνότητα παρατηρητέες. Γιὰ τὸν ἀμύητο εἶναι πράγματι ἐντελῶς ἀπίστευτο τὸ πόσο σπάνια ἀπαντᾶται στὸν ἄνδρα φυσιολογικὴ σεξουαλικὴ ἱκανότητα καὶ πόσο συχνὰ ψυχρότητα στὸ θηλυκὸ ἥμισυ τῶν συζυγικῶν ζευγαριῶν, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν κυριαρχία τῆς πολιτισμικῆς μας σεξουαλικῆς ἠθικῆς, μὲ ποιές ἀπαγορεύσεις —συνήθως καὶ γιὰ τὰ δύο μέρη— εἶναι συνδεδεμένος ὁ γάμος καὶ τί εἴδους περιορισμοὺς ὑφίσταται ὁ συζυγικὸς βίος, αὐτὴ ἡ μὲ τόσο μεγάλο νοσταλγικὸ πόθο ἐπιδιωκομένη εὐτυχία. Ὅτι ὑπὸ αὐτὲς τὶς συνθῆκες ἡ διέξοδος πρὸς τὴν νευρικότητα εἶναι ἡ ἐγγύτερη [κατάληξη] τὸ ἔχω ἤδη ἐκθέσει· θέλω ὅμως ἀκόμη νὰ προσθέσω καὶ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον ἕνας τέτοιος γάμος ἐπεκτείνει τὶς ἐπιδράσεις του καὶ ἐπὶ τῶν —μοναδικῶν ἢ ὀλιγάριθμων— παιδιῶν τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται ἐντὸς του. Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται νὰ διαδραματίζει ἐπ’ αὐτοῦ κάποιον ρόλο ἡ κληρονομικὴ μεταδοτικότητά· αὐτὴ ὅμως ἡ ἀποψη καταλύεται μέσῳ ὀξύτερης παρατήρησης τῆς ἐπίδρασης τῶν ἰσχυρῶν παιδικῶν ἐντυπώσεων. Ἡ ἀνικανοποίητη ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς νευρωτικῆς γυναίκα εἶναι ὡς μητέρα ὑπερτρυφερὴ καὶ ὑπεραγχώδης ἀπέναντι στὸ παιδί, στὸ ὁποῖο μεταδίδει τὴν δική της ἐρωτικὴ ἀνάγκη, καὶ ἀφυπνίζει σὲ αὐτὸ τὴν πρόω-

ρη σεξουαλική ώριμαση. Ἡ ἔλλειψη κατανόησης μεταξύ τῶν γονέων ἐρεθίζει ἔπειτα τὸν συναισθηματικὸ βίον τοῦ παιδιοῦ καὶ τὸ κάνει νὰ νιώθει ἔντονα —σὲ αὐτὴν τὴν τρυφερὴ ἡλικία— ἀγάπη, μῖσος καὶ ζήλεια. Ἡ αὐστηρὴ ἀγωγὴ, ἡ ὁποία ἀποδοκιμάζει κάθε εἶδους δραστηριοποίησι τοῦ τόσο πρόωρα ἀφυπνισμένου σεξουαλικοῦ βίου, προσφέρει τὴν καταπιεστικὴ δύναμη, καὶ αὐτὴ ἢ σύγκρουσι σὲ αὐτὴν τὴν πλέον τρυφερὴ ἡλικία περιλαμβάνει ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν πρόκλησι τῆς διὰ βίου νευρικότητος.

Ἐπανέρχομαι τώρα στὸν παλαιότερον ἰσχυρισμό μου, ὅτι κατὰ τὴν ἐκτίμησι τῶν νευρώσεων συνήθως δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ πλήρης τους σημασία. Μὲ αὐτὸ δὲν ἐννοῶ τὴν ὑποτίμησι ἐκείνων τῶν καταστάσεων, ἡ ὁποία ἐκφράζεται μὲσω τοῦ ἀπερίσκεπτου παραμερισμοῦ τους ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν συγγενῶν καὶ μὲσω τῆς ἐπιδεικτικῆς διαβεβαίωσης ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν γιατρῶν ὅτι μερικὲς ἐβδομάδες θεραπείας μὲ κρῦο νερὸ ἢ μερικοὶ μῆνες ἡρεμίας καὶ ἀνάπαυσις θὰ ἀρκοῦσαν ὥστε νὰ ἐξαλείψουν τὴν κατάστασι. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀπλῶς γνῶμες γιατρῶν μὲ παντελῆ ἄγνοια καὶ συνήθως μόνον λόγια μὴ εἰδικῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὡς προορισμὸ νὰ προσφέρουν στὸν πάσχοντα μία βραχύβια παρηγοριά. Εἶναι πάντως γνωστὸ ὅτι μία χρόνιαν νεύρωσι, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν καταλύει πλήρως τὴν ἰκανότητα ὑπαρξῆς, ἀποτελεῖ μία σοβαρὴ βιοτικὴ ἐπιβάρυνσι τοῦ ἀτόμου, περίπου στὸν βαθμὸ μιᾶς φυματίωσης ἢ ἐνὸς καρδιακοῦ ἐλαττώματος. Καὶ θὰ μπορούσε νὰ συμβιβασθεῖ κανεὶς μὲ τὴν περίπτωσι στὴν ὁποίαν οἱ νευρωτικὲς ἀσθένειαι θὰ ἀπέκλειαν ἀπὸ τὴν πολιτισμικὴ ἐργασίαν μόνον ἓναν ἀριθμὸν —οὕτως εἶπεῖν— ἀσθενεστέρων ἀτόμων καὶ ἐπέτρεπαν στοὺς ὑπολοίπους τὴν συμμετοχὴ σὲ αὐτὴν, μὲ τίμημα ἀπλὲς ὑποκειμενικὲς ἐνοχλήσεις. Θὰ ἤθελα κυρίως νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴ στὸ ὅτι ἡ νεύρωσι, σὲ ὅποιον βαθμὸ καὶ

ΣΙΓΚΜΟΥΝΤ ΦΡΟΪΝΤ

σὲ ὅποιον [ἄνθρωπο] καὶ ἂν παρουσιάζεται, ξέρει νὰ ματαιώ-
νει τὴν πολιτισμικὴ πρόθεση καὶ ἐπομένως ἀναλαμβάνει κατ'
οὐσίαν ἢ ἴδια τὸ ἔργο τῶν καταπιεσμένων, ἐχθρικῶν πρὸς τὸν
πολιτισμὸ ψυχικῶν δυνάμεων, οὕτως ὥστε ἡ κοινωνία νὰ μὴν
καταγράφει ὄχι μόνον κανένα μὲ θυσίαις ἐξαγορασμένο κέρδος
ἀλλὰ κανένα ἀπολύτως κέρδος, ἐφ' ὅσον πληρώνει τὴν ὑπα-
κοὴ στοὺς εὐρεῖς κανόνες τῆς μὲ τὴν αὔξηση τῆς νευρικότητος.
Ἐὰς πάρουμε ὡς παράδειγμα τὴν τόσο συχνὴ περίπτωσι μιᾶς
γυναίκας ἢ ὁποία δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα τῆς, ἐπειδὴ ὕστερα
ἀπὸ τοὺς ὄρους σύναψης τοῦ γάμου τῆς καὶ τίς ἐμπειρίαις τοῦ
συζυγικοῦ τῆς βίου δὲν ἔχει κανέναν λόγον νὰ τὸν ἀγαπᾷ· θὰ
ἤθελε ὅμως νὰ τὸν ἀγαπᾷ ὡς ἄνδρα τῆς, ἐπειδὴ μόνον τοῦτο
ἀνταποκρίνεται στὸ ἰδανικὸ τοῦ γάμου μὲ τὸ ὅποιο διαπαιδα-
γωγήθηκε. Θὰ καταπιέσει τότε ἐντὸς τῆς ὅλες τίς διεγέρσεις
οἱ ὁποῖαι θέλουν νὰ παραχωρήσουν στὴν ἀλήθεια τὴν δυνατό-
τητα νὰ ἐκφρασθεῖ καὶ ἐναντιώνονται στὴν ἐπιδίωξι τοῦ ἰδα-
νικοῦ τῆς, καὶ θὰ καταβάλλει ἰδιαίτερη, κοπιώδη προσπάθεια
γιὰ νὰ ὑποδυθεῖ μιὰ γεμάτη ἀγάπη, τρυφερότητα καὶ στοργὴ
σύζυγο. Ἡ νευρωτικὴ ἀσθένεια θὰ εἶναι ἢ συνέπεια αὐτῆς
τῆς αὐτοκαταπίεσης· καὶ αὐτὴ ἢ νεύρωση θὰ ἔχει καταφέρει
ἐντὸς συντόμου χρονικοῦ διαστήματος νὰ ἐκδικηθεῖ τὸν ἄνδρα
ὁ ὁποῖος δὲν ἀγαπιέται, καὶ θὰ προκαλέσει σὲ αὐτὸν τὴν ἴδια
ἀκριβῶς ἔλλειψη ἰκανοποίησης καὶ ἀνησυχία ἢ ὁποία θὰ προέ-
κυπτε καὶ ἀπὸ τὴν παραδοχὴ τῆς ἀληθινῆς κατάστασις. Αὐτὸ
τὸ παράδειγμα εἶναι ἀσφαλῶς χαρακτηριστικὸ γιὰ τίς ἐπιδό-
σεις τῆς νεύρωσις. Μία παρόμοια ἀποτυχία τῆς ἀντιστάθμισις
παρατηρεῖται ἐπίσης καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν καταπίεσι ἄλλων,
ὄχι ἀμέσως σεξουαλικῶν, ἐχθρικῶν πρὸς τὸν πολιτισμὸ διε-
γέρσεων. Ὅποιος λόγου χάριν κατὰ τὴν βίαιη καταπίεσι μιᾶς
ἰδιοσυστατικῆς τάσις γιὰ σκληρότητα καὶ κτηνωδία ἔχει κα-
ταστεῖ ὑπεράγαθος, σὲ αὐτὸν ἀφαιρεῖται συνήθως καὶ τὴν

ἐνέργεια ὥστε νὰ μὴν μπορεῖ νὰ φέρει εἰς πέρας ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀνταποκρίνονται στὶς ἀντισταθμιστικὲς τοῦ διεγέρσεις, καὶ ἐν γένει νὰ ἔχει πράγματι μικρότερη ἐπίδοση σὲ κάτι τὸ καλὸ ἀπὸ ὅ,τι θὰ εἶχε χωρὶς τὴν καταπίεση.

Ἐὰν σὲ ὅλα αὐτὰ προσθέσουμε καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι μὲ τὸν περιορισμὸ τῆς σεξουαλικῆς δραστηριοποίησης ἐνὸς λαοῦ συνδέεται ἐντελῶς γενικὰ μία αὔξηση τῆς ἀνησυχίας γιὰ τὴν ζωὴ καὶ τῆς φοβίας γιὰ τὸν θάνατο, ἢ ὁποῖα διαταράσσει τὴν ἰκανότητα ἀπόλαυσης τῶν μεμονωμένων ἀτόμων καὶ καταλύει τὴν προθυμία τοὺς νὰ ἀντιμετωπίσουν —πρὸς ἐπίτευξιν κάποιων στόχων— ἀκόμη καὶ τὸν θάνατο, ἢ ὁποῖα ἐκδηλώνεται στὴν μειωμένη τάση γιὰ τεκνοποίηση καὶ ἀποκλείει ἐτοῦτον τὸν λαὸ ἢ ἐτούτη τὴν ὁμάδα ἀνθρώπων ἀπὸ τὸ μερίδιό τοὺς στὸ μέλλον [ἐὰν προσθέσουμε συνεπῶς καὶ αὐτὰ] τότε ἐπιτρέπεται νὰ θέσουμε τὸ ἐρώτημα ἐὰν ἡ «πολιτισμικὴ» μας σεξουαλικὴ ἠθικὴ ἀξίζει ὅλες αὐτὲς τὶς θυσίες τὶς ὁποῖες μᾶς ἐπιβάλλει, ἰδίως —ὅταν δὲν ἔχει κανεὶς ἀπελευθερωθεῖ ἐπαρκῶς ἀπὸ τὸν ἠδονισμὸ— ὥστε νὰ μὴν συμπεριλάβει μεταξὺ τῶν στόχων τῆς πολιτισμικῆς μας ἐξέλιξης καὶ ἕναν συγκεκριμένο βαθμὸ ἀτομικῆς ἰκανοποίησης ὡς πρὸς τὴν εὐτυχία. Σίγουρα δὲν εἶναι ὑπόθεση τοῦ γιαιτροῦ νὰ προβεῖ σὲ μεταρρυθμιστικὲς προτάσεις· θεωρῶ ὥστόσο ὅτι θὰ μπορούσα νὰ ὑποστηρίξω τὴν ἐπείγουσα ἀναγκαιότητά τοὺς ἐὰν διευρύνω τὴν παρουσίαση ἀπὸ τὸν Φὸν Ἐρενφελς τῶν ζημιῶν οἱ ὁποῖες προκαλοῦνται μέσῳ τῆς «πολιτισμικῆς» μας σεξουαλικῆς ἠθικῆς, ὑποδεικνύοντας τὴν σημασία της γιὰ τὴν ἐξάπλωση τῆς σύγχρονης νευρικότητας.

